

توراه اور • پاراشاها ויחי • مامار 4

חכלילי עינים מייך ולבן שנים מחלב

سرخی چشم‌ها از شراب، و سپیدی دندان‌ها از شیر

توراه شرابی است که عشق پنهان و بی‌کرانِ نفس به **ה'** را آشکار می‌کند و آن را به عشق در لذت‌ها تعالی می‌بخشد؛ و شیری است که پس از وارسی صادقانه خویش، عشق و هیبت (**אהבה** و **יראה**, ahavah veyirah) را می‌پرورد تا دل دگرگون شود.

تقديم به افتخار

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

پدر ربه، رب لیوی ییتسחק

LikuteiTorah.com

پاراشای حسیدی

/likuteitorah.com/fa/torah-ohr/vayechi/4

مقصود اصلی

توراه شرابی است که عشق پنهان و بی‌کرایه نفس به **ה'** را آشکار می‌کند و آن را به عشق در لذت‌ها تعالی می‌بخشد؛ و شیری است که پس از وارسای صادقانه خویش، عشق و هیبت (**אהבה ויראה**, ahavah veyirah) را می‌پرورد تا دل دگرگون شود.

در هر بخش: متن عبری، سپس ترجمه، و پس از آن توضیحی کوتاه زیر خطی طلایی. شماره‌های کوچک در متن عبری، یادداشتهای پایان متن هستند.

خلاصه مامار

این **מאמר**، برکت یعقوب (**יעקב**) به یهودا (**יהודה**) را - «چشمانش سرخ از شراب، و دندان‌هایش سفید از شیر» - به‌منزله دو نیروی توراه شرح می‌دهد. می‌پرسد شراب چگونه می‌تواند «**ה'** را شادمان کند» و پاسخ را در سخن حکیمان می‌یابد: «شراب داخل می‌شود، راز بیرون می‌آید.» دو گونه عشق به **ה'** وجود دارد. عشق جاودان (**אהבת עולם**, Ahavas olam) از تأمل در این‌که فرمانروایی **ה'** چگونه همه عوالم را می‌آفریند و برپا می‌دارد سرچشمه می‌گیرد؛ نفس می‌تواند آن را در خود جای دهد، از این‌رو هنگامی که ذهن به چیزهای دیگر روی می‌آورد، فروکش می‌کند. عشق عظیم (**אהבה רבה**, Ahavah rabbah) ریشه در سرچشمه نفس در خود **ה'** دارد، ورای همه عوالم؛ نفس توانِ دربرگرفتنِ آن را ندارد، پس پنهان می‌ماند، هرچند هرگز گسسته نمی‌شود. توراه، حکمت و اراده **ה'**، همان شرابی است که انقباض‌های الهی را می‌گشاید و این عشق پنهان را به ظهور می‌آورد. مرتبه‌ای بالاتر، عشق در لذت‌ها (**אהבה בתענוגים**, ahavah betaanugim) است: خیره‌شدن به شکوه پادشاه؛ همان «چشمان سرخ» که پس از رنج روزهای هفته در شبات (**שבת**, Shabbos) آشکار می‌شود و هر دو عشق را دربرمی‌گیرد: «برای من، برای من.» «دندان‌ها» و وارسای دقیقِ خویشتن‌اند که خدمتِ انسان را می‌سایند و غریال می‌کنند؛ سپس «شیر» توراه عشق و هیبت را می‌پرورد و دندان‌ها «سفید» می‌شوند: پالایش، روشن و بی‌زحمت می‌گردد.

طرح کلی

- 1 شراب و شیر در توراه**
شراب چگونه می‌تواند «**ה'** را شادمان کند»؟ شراب و شیر دو جنبه از توراه‌اند و دو گونه عشق وجود دارد: **אהבת עולם** و **אהבה רבה**.
11-2
- 2 آهבהت عולם: عشقی که از عوالم برمی‌آید**
تأمل در این‌که فرمانروایی **ה'** به همه عوالم حیات می‌بخشد، در **פסוקי דזמרה** (Pesukei deZimrah؛ بخش سرودهای نماز) و در **שמע** (Shema)، به «و دوست بدار» می‌انجامد: دگرگونی اراده به سوی **ה'**.
3-8
- 3 آهבהت رבה: عشق پنهان**
אהבה רבה از ریشه نفس در **ה'** سرچشمه می‌گیرد، ورای همه عوالم؛ نفس توانِ دربرگرفتنش را ندارد، پس پنهان می‌ماند، اما هرگز گسسته نمی‌شود. چگونه آشکار می‌شود؟
9-12
- 4 شراب توراه راز را آشکار می‌کند**
نور عشق در توراه پنهان است؛ مطالعه توراه «یودها» را می‌گشاید و اراده برتر را در نفس آشکار می‌سازد؛ این همان **אהבה רבה** است.
13-14
- 5 سرخی چشم‌ها: عشق در لذت‌ها**
«چشم‌ها» خیره‌شدن به شکوه پادشاه‌اند، یعنی عشق در لذت‌ها که پس از رنج روزهای هفته، در شبات آشکار می‌شود؛ کام چشایی می‌گوید «برای من، برای من» و هر دو عشق با هم برمی‌خیزند.
15-17

«دندان‌ها» واریسی خویشتن‌اند که کردارها و احساسات انسان را می‌سایند و غریال می‌کنند؛ سپس «شیر» توراها عشق و هیبت را می‌پرورد و دل را دگرگون می‌سازد، تا پالایش بی‌رنج حاصل شود.

مفاهیم کلیدی

عشق جاودان آهبت عולם

عشق به **ה'** که از تأمل در این‌که او چگونه همهٔ عوالم را می‌آفریند و برپا می‌دارد سرچشمه می‌گیرد. نفس می‌تواند آن را در خود جای دهد، اما هنگامی که ذهن به چیزهای دیگر روی می‌آورد، گسسته می‌شود.

عشق عظیم آهבה رבה

عشق پنهانی که در سرچشمهٔ نفس، که بخشی از خود **ה'** است، ریشه دارد. از توانِ نفس فراتر است و هرگز گسسته نمی‌شود؛ توراها آن را به صورتِ عشقِ «با تمام توان» آشکار می‌سازد.

عشق در لذت‌ها آهבה בתענוגים

والاترین عشق؛ خیره‌شدن به «شکوهِ پادشاه» که در شبات آشکار می‌شود. این عشق **آهبت عולם** و **آهבה رבה** را دربرمی‌گیرد و از هر دو فراتر می‌رود.

ارادهٔ برتر רצון העליון

ارادهٔ **ה'**، سرچشمهٔ آفرینش، که انقباض‌ها آن را پنهان می‌کنند و مطالعهٔ توراها و **מצוות** (mitzvos؛ فرامین) آن را آشکار می‌سازند؛ در نفس، این اراده همان **آهבה رבה** است.

یودها (انقباض‌ها) יודיי"ן (צמצומים)

انقباض‌های نور بی‌پایان (**אור אין סוף**, Or Ein Sof) که در عبارتِ «دستت را می‌گشایی» (**ידך**, yadecha) به آن‌ها اشاره شده است؛ توراها آن‌ها را می‌گشاید تا ارادهٔ برتر آشکار شود.

دندان‌ها و شیر שיניים וחלב

واریسی خویشتن که کردارها و احساسات انسان را می‌ساید و غریال می‌کند، و سپس روزی‌رسانی توراها که عشق و هیبت را می‌پرورد.

شراب و شیر در توراه

1 حکلیلی عینیم¹ میین² ولبن شנים מחלב. הנה גבי³ יין כתיב תירושי המשמח אלקים⁴ כו'.

«سرخي چشمان از شراب و سپیدی دندان‌ها از شیر.» اکنون، دربارهٔ شراب نوشته شده است: «شرابم که **אלקים** (Elokim) را شادمان می‌کند» و غیره.

این درس گفتار (مאמר) با برکت یعقوب (יעקב) به یهودا (יהודה) آغاز می‌شود: چشمانش از شراب سرخ و دندان‌هایش از شیر سپید است. آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) نخست یادآوری می‌کند که کتاب مقدس شراب را چیزی وصف می‌کند که «**אלקים** را شادمان می‌کند»؛ و این پرسشی برمی‌انگیزد.

ולהבין מהו בחי' יין המשמח אלקים ואיך יהיה כחו גדול כ"כ [כל כך] לשמח אלקים. הנה אמרו נכנס יין יצא סוד⁵.

برای فهمیدن این‌که مرتبه (בחינה, bechinah) شراب «شادمان‌کنندهٔ **אלקים**» چیست، و چگونه نیروی آن می‌تواند چنان عظیم باشد که **אלקים** را شادمان کند، اکنون، [حکیمان] فرموده‌اند: «شراب وارد می‌شود، راز بیرون می‌آید.»

شراب می‌تواند مردم را شادمان کند، اما چگونه می‌تواند **אלקים** را شادمان سازد؟ پاسخ با گفتهٔ حکیمان آغاز می‌شود: «شراب وارد می‌شود، راز بیرون می‌آید». واژهٔ شراب (יין, yayin) و واژهٔ راز (סוד, sod) هر دو ارزش عددی هفتاد دارند؛ و این درس گفتار (מאמר) نشان خواهد داد که شراب، توراه است و راز، عشقی پنهان در جان.

2 והענין כי בתורה יש ב' בחי' יין וחלב וכדכתיב לנו שברו ואכלו⁶ כו' בלוא כסף وבלוא מחיר יין וחלב.

مقصود آن است که در تورات (תורה, Torah) دو مرتبه هست: شراب و شیر؛ چنان‌که نوشته شده است: «بیايید، بخرید و بخورید...» و نیز: «بی‌پول و بی‌بها، شراب و شیر.»

شراب و شیر دو بُعد از تورات‌اند، چنان‌که دعوت اشعیا نشان می‌دهد: «بیايید، بخرید... بی‌پول و بی‌بها، شراب و شیر.» این آیه را ناظر به تورات می‌دانند که رایگان به دست می‌آید، و هر دو تصویری را که در آیهٔ ما آمده است، یعنی شراب و شیر، نام می‌برد.

וביאור הדבר כי הנה יש ב' אהבות⁷ אה"ע [אהבת עולם] ואה"ר [אהבה רבה]. אהבת עולם היא האהבה הגלויה⁸.

برای توضیح مطلب: دو نوع عشق هست: عشق جهان (אהבת עולם, ahavas olam؛ «عشق جهان») و عشق عظیم (אהבה رבה, ahavah rabbah). **אהבת عולם** عشق آشکار است.

برای توضیح این دو بُعد، آلتز ربی (ادمو"ר הזקן) دو نوع عشق به ה' را معرفی می‌کند: **אהבת عולם** و **אהבה رבה**. **אהבת عולם** عشقی است که آشکارا در دل احساس می‌شود. نام آن معمولاً به معنای «عشق جاودان» است، اما این گفتار حسیدی (מאמר, maamar) واژهٔ «جهان» را نیز در آن لحاظ می‌کند: عشقی که از تأمل در عوالم سرچشمه می‌گیرد، چنان‌که بند بعد توضیح می‌دهد.

אהבת עולם: عشقی که از عوالم برمی آید

3 **ואה"ר** [ואהבה רבה] **היא אהבה המסותרת. ולהבין למה נק' האהבה המסותרת בשם אה"ר** [אהבה רבה]. אך **הנה אה"ע** [אהבת עולם] **היא האהבה שנלקחה מעולמות דהיינו מחמת התבוננות אך שהוא ית'⁹ מחדש בטובו כו'. ומהווה מאין ליש בכל יום¹⁰ מבחי' מל' ית'**

و عشق عظیم (אהבה רבה, ahavah rabbah) همان عشق پنهان است. برای فهمیدن اینکه چرا عشق پنهان را «عشق عظیم» می‌نامند: اکنون، عشقِ عوالم (אהבת עולם, ahavas olam) عشقی است که از عوالم گرفته می‌شود؛ یعنی از تأمل در اینکه چگونه او، متبارک باد، «در نیکویی خویش نو می‌کند» و هر روز، از مرتبهٔ فرمانروایی (ملכות, Malchus) او، متبارک باد، از نیستی به هستی می‌آفریند.

عشق عظیم عشق پنهان نامیده می‌شود، زیرا در نفس نهفته است. پیش از آنکه توضیح دهد چرا آن را «عشق عظیم» می‌نامند، آتتر ربّه (ادمو"ר הזקן) عشقِ عوالم را تعریف می‌کند: عشقی که از تأمل در عوالم سرچشمه می‌گیرد؛ از تأمل در اینکه چگونه ה' آفرینش خود را «در نیکویی خویش نو می‌کند»، به تعبیرِ دعای صبحگاهی پیش از قرائتِ שמע (Shema)، و هر روز آن را از نیستی به هستی می‌آفریند؛ این آفرینش از طریق فرمانروایی اوست.

כי מלכותך מכ"ע [מלכות כל עולמים]¹¹ **כתיב שכל עולמים עליונים ותחתונים הם חיים וקיימים מבחי' מלכותו ית' ממכ"ע** [ממלא כל עולמין] **וסוכ"ע ואתה מחיה את כולם.**^{12, 13}

زیرا نوشته شده است: «فرمانروایی تو، فرمانروایی همهٔ عوالم است»؛ همهٔ عوالم، برتر و فروتر، از مرتبهٔ فرمانروایی او، متبارک باد، زنده‌اند و وجود دارند؛ از نوری که همهٔ عوالم را پر می‌کند (ממלא כל עולמין, memalei kol almin) و نوری که همهٔ عوالم را فرا می‌گیرد (סובב כל עולמין, sovev kol almin)؛ «و تو به همهٔ آنها حیات می‌بخشی.»

آیه می‌گوید فرمانروایی او «فرمانروایی همهٔ عوالم» است: همهٔ عوالم از آن حیات می‌گیرند، و هم نوری که عوالم را پر می‌کند و هم نوری که آنها را فرا می‌گیرد، از این مرتبه سرچشمه می‌گیرند. تأمل در این امر عشقِ عوالم را پدید می‌آورد.

4 ואינו כדמיון הנשמה שמחיה את הגוף. שהחיות מתפשט ומתלבש בגוף ממש להחיותו. כי הוא ית' קדוש ומובدل כו'. רק התפשטות בחי' שם בלבד. דהיינו מחמת כי מלך שמו נק' עליהם.

و این مانند روحی نیست که به بدن حیات می‌بخشد؛ در آنجا نیروی حیات گسترش می‌یابد و در خود بدن جای می‌گیرد تا به آن حیات ببخشد. زیرا او، متبارک باد، قدوس و جداس و مانند آن. بلکه [این] تنها گسترشی از مرتبه نام است؛ یعنی از آن رو که نام او، «پادشاه»، بر آنان نهاده شده است.

حیات‌بخشی او به عوالم مانند حیات‌بخشیدن روح به بدن نیست؛ در آنجا نیروی حیات روح واقعاً در بدن گسترش می‌یابد و در آن جای می‌گیرد. او از عوالم مقدس و جدا می‌ماند؛ آنچه به درون آنها گسترش می‌یابد فقط «نام» اوست، جلوه‌ای صرف از او، زیرا او پادشاه آنان خوانده می‌شود.

5 וכמאמר ישתבח שמך לעד פי' לעד עד אין קץ כו'. וע"ז אנו אומרים איש"ר [אמן יהא שמיה רבא] מברך לעלם ולעלמי עלמייא יתברך. פי' שאנו מתפללים ומבקשים שיהיה שם זה בבחי' ברכה והמשכה מההעלם אל הגילוי.

چنان‌که در عبارت «نامت تا ابد ستوده باد» آمده است: «تا ابد» یعنی بی‌پایان، و غیره. و در این باره می‌گوییم: «آمین، نام بزرگش تا ابد و تا ابدالآباد مبارک باد؛ متبارک باد.» یعنی دعا می‌کنیم و درخواست می‌کنیم که این نام در مرتبه برکت و افاضه از نهان به آشکار قرار گیرد.

«نامت تا ابد ستوده باد» که در دعاها صبحگاهی آمده است، یعنی امتداد نام او پایانی ندارد. در پاسخ کادیش، یعنی «نام بزرگش مبارک باد»، آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) «مبارک» را به معنای افاضه کردن می‌گیرد: درخواست می‌کنیم که این نام، که اکنون پنهان است، به آشکارگی کشیده شود.

דהיינו שלא יהי' [יהיה] בבחי' העלם והסתר פנים אצלנו בידיעת אנשים ملומדה¹⁴ בלבד שאין זה אלא בבחי' הודאה. אבל בחי' ברכה היא בחי' גילוי ממש במוחו ולבו באמת לאמתו.

یعنی برای ما در حالت پوشیدگی و پنهان ماندن چهره نباشد؛ به‌طوری‌که تنها دانشی «آموخته از مردمان و ازبرشده» درباره‌اش داشته باشیم، که این چیزی جز مرتبه اذعان نیست. اما مرتبه برکت، آشکارگی واقعی در ذهن و دل انسان، به‌راستی و حقیقت است.

خطر آن است که فرمانروایی ه' برای ما پنهان بماند و تنها به‌عنوان چیزی دانسته شود که آموخته‌ایم؛ مانند عبارت اشعیا، «فرمان مردمان، آموخته‌شده از بر». چنین دانشی چیزی بیش از اذعان نیست. «برکت» یعنی این حقیقت، واقعاً در ذهن و دل انسان آشکار باشد.

6 ושיהי' [ושיהיה] גילוי זה נמשך לעלם ולעלמי עלמיא אפי' [אפילו] בעולמות התחתונים כמו בעוה"ז הגשמי וכענין שנאמר ברוך ה' אלקי ישראל^{15, 16} מן העולם ועד העולם.¹⁷

و این‌که این تجلی تا «به جهان و به جهان‌های جهان‌ها» (לעלם ולעלמי עלמיא, le'alam ule'almei almayא) امتداد یابد، حتی به عوالم فرودین، مانند همین جهان مادی؛ چنان‌که گفته شده است: «متبارک باد ה', אלקי ישראל, از جهان تا جهان.»

عبارت آرامی «به جهان و به جهان‌های جهان‌ها» (לעלם ולעלמי עלמיא, le'alam ule'almei almayא) را معمولاً «تا ابد و برای همیشه» می‌فهمند؛ اما اینجا آن را به معنای «به جهان و به جهان‌های جهان‌ها» می‌خوانند: درخواست می‌کنیم این تجلی به هر جهانی برسد، حتی به همین جهان مادی. آیه «متبارک باد ה' ... از جهان تا جهان» همین اندیشه را بیان می‌کند.

ועד"ז תקנו כל פסוד"ז [פסוקי دזמרה] מב"ש [مברוך شامר] עד ק"ש [קריאת שמע] להאריך ולהרחיב הדבור בשבח¹⁸ של מקום איך שמלכותו הוא מכ"ע [מלכות כל עולמים].

در همین راستا، [حکیمان] تمام آیات ستایش (פסוקי دזמרה, Pesukei deZimrah) را، از «متبارک است آن‌که سخن گفت» (ברוך شامر, Baruch She'amar) تا قرائت «بشنو» (שמע, Shema)، مقرر کردند تا در ستایش آن‌که همه‌جا حاضر است، سخن را به درازا و با شرح و بسط ادامه دهند—این‌که فرمانروایی (ملכות, Malchus) او «فرمانروایی همه عوالم» است.

حکیمان פסוקי דזמרה, یعنی مزامیر و ستایش‌های نماز صبح از بרוך شامر تا قرائت שמע, را برای همین مقصود مقرر کردند: تا درباره این‌که فرمانروایی ה' بر همه عوالم امتداد دارد، به تفصیل درنگ شود و نمازگزار آن را احساس کند.

7 ואיך שהוא קדוש ومובدل כו' עד שיהיה נקבע בקרב אیش ולב עמוק.¹⁹ ועי"ז יגיע לקיום הק"ש [הקריאת שמע] שמע ישראל.²⁰

و [بیان می‌کنند] که او مقدس و جداست، و غیره، تا آن‌گاه که در «درون انسان و [در] قلبی ژرف» استوار شود. و از این راه، به تحقق قرائت «بشنو» (שמע, Shema) خواهد رسید: «بشنو، ای اسرائیل.»

در פסוקי دזמרה (Pesukei deZimrah؛ آیات ستایش) نیز بیان می‌شود که ה' از عوالمی که بر آنها فرمان می‌راند مقدس و جداست؛ و این تأمل باید ادامه یابد تا در ژرفای وجود شخص استوار شود، «درون انسان و قلبی ژرف». این امر او را آماده می‌کند تا שמע را به‌درستی به‌جا آورد.

שמע לשון הבנה²¹ להתבונן כי ה' אחד פי' אחד ז' רקיעים²² וארץ וד' רוחות העולם²³ בטלים אל האל"ף הוא אלופו של עולם.

«بشنو» واژه‌ای به معنای فهمیدن است: تأمل کند که «نام چهارحرفی (ה', Havayah) یکی است». «یکی» (אחד, echad) یعنی هفت آسمان و زمین و چهار سوی جهان در برابر حرفِ الف (אל"ף, alef)—که همان آلف (aluf, אלופو)، سرورِ جهان است—به خودنفی‌گری درمی‌آیند.

«שמע»، یعنی «بشنو»، همچنین به معنای «بفهم» است؛ ازاین‌رو، **שמע** فرا می‌خواند که دربارهٔ این حقیقت تأمل شود که ה' یکی است. واژهٔ **אחד** (یکی) با حرفِ الف (א; ۱)، جِت (ח; ۸) و دالت (ד; ۴) نوشته می‌شود: هشت همان هفت آسمان و زمین‌اند، چهار همان چهار جهات‌اند، و همه در برابر الف به خودنفی‌گری درمی‌آیند؛ الف نیز نمایانگرِ آلف، سرورِ جهان، است.

8 וכמו שיש בגשמיות ז' רקיעים כו'. כך ברוחניות יש כמה מדרגות זו למעלה מזו וכולם בטלים אליו ית' רק שברוך שם כו'.

همان‌گونه که در عالمِ جسمانی هفت آسمان و غیره وجود دارد، در عالمِ روحانی نیز مراتب بسیاری هست، یکی بالاتر از دیگری، و همهٔ آن‌ها در برابر او، متبارک باد، در حالتِ خودنفی‌گری (ביטול, bittul) هستند؛ جز آن‌که [این عبارت هست]: «مبارک باد نام جلالِ پادشاهی او» و غیره.

همان‌گونه که عالمِ جسمانی هفت آسمان دارد، عوالمِ روحانی نیز مراتب بسیاری دارند، یکی بالاتر از دیگری، و همهٔ آن‌ها در برابر ه' در حالتِ خودنفی‌گری هستند. آنچه همچنان به آن‌ها امکان می‌دهد به‌صورتِ عوالمِ وجود داشته باشند، عبارتِ «مبارک باد نام جلالِ پادشاهی او» است که پس از آیهٔ نخستِ شما گفته می‌شود.

שמבחי' דלי"ת רבתי דאחד נמשך בחי' ברכה והמשכה להיות בחי' שם כבוד מלכותו כו'. ועי"ז יגיע למדרגת ואהבת.

زیرا از مرتبۀ «دالِ بزرگ» (דלי"ת רבתי, dalet rabati) در واژهٔ «یکی»، مرتبۀ برکت و فرودآوردن جاری می‌شود تا مرتبۀ «نام جلالِ پادشاهی او» پدید آید و غیره. و از این راه، او به مرتبۀ «و دوست بدار» خواهد رسید.

دالِ بزرگِ واژهٔ «**אחד**» (Echad)، «یکی»، که در تورات بزرگ‌تر نوشته شده، سرچشمه‌ای است که از آن «نام» ה' به عوالمِ فرود می‌آید، به‌صورتِ «نام جلالِ پادشاهی او». این تأمل، شخص را به آیهٔ بعدی، «و دوست بدار»، می‌رساند.

פי' ואהבת הוא מלשון רצון.²⁴ דהיינו שיהי' [שיהיה] רצונך שהוי' יהיה אלקיך בכל לבבך בשני יצריך²⁵

יצ"ט [יצר טוב] ויצה"ר [יצר הרע] לאהפכא חשוכא כו'

«و دوست بدار» (واہבת, ve'ahavta) اصطلاحی ناظر به اراده (רצון, ratzon) است. یعنی ارادہات این باشد کہ ه'، اלקיך باشد، «با تمام قلبت» — با هر دو گرایش تو، گرایش نیک و گرایش بد — تا تاریکی را [به نور] بدل کنی و غیره.

«واہבת» (ve'ahavta)، «و دوست بدار»، با واژه اراده، یعنی אבה (avah، خواستن)، پیوند دارد. فرمان این است کہ ارادہات این باشد کہ ه'، اלקיך باشد، «با تمام قلبت»؛ حکماء این را به معنای همراهی هر دو گرایش می دانند، تا حتی گرایش بد نیز از تاریکی به نور بدل شود.

שיעקור רצונו מהבלי עולם להיות לו שינוי רצון ולהפך רצונו לה' אחד וכמ"ש מי לי בשמים²⁶ ועמד לא חפצתי בארץ:²⁷

[یعنی] ارادہاش را از بیهوده کاری های جهان برکند، تا ارادہاش دگرگون شود و آن را به سوی ه' یگانه برگرداند؛ چنان کہ نوشته شده است: «چه کسی را در آسمان دارم؟ و با تو، بر زمین هیچ خواستہ ای ندارم.»

یعنی ارادہ شخص از بیهوده کاری های جهان برکنده شود، تا خود خواست او دگرگون گردد و به سوی ه' یگانه برگردد. سراینده مزامیر این را چنین بیان می کند: «چه کسی را در آسمان دارم؟ و با تو، بر زمین هیچ خواستہ ای ندارم.»

بخش 3 • 91-12

אהבה רבה: عشق پنهان

9 והנה כ"ז [כל זה] הוא בחי' אה"ע [אהבת עולם] שאומרים אהבת עולם. פי' אהבתנו שאהבה זו היא מתלבשת בתוך נפשנו.

اکنون، همه اینها مرتبه عشق جاودان (אהבת عולם, ahavas olam) است؛ چنان کہ می گوئیم: «با عشقی جاودان (אהבת عולם) ما را دوست داشته ای (אהבתנו, ahavtanu).» مقصود از «ما را دوست داشته ای» آن است کہ این عشق درون جان ما پوشیده است.

همه اینها عشق جاودان را توصیف می کند؛ عشقی کہ در برکت «با عشقی جاودان ما را دوست داشته ای» از آن یاد می شود. آثر ربه (ادمی"ר הזקן) به واژه «ما را دوست داشته ای» استناد می کند و به بخش پایانی آن، کہ معنای «ما» دارد: این عشق درون جان ما پوشیده است.

שהנפש יכולה להיות כלי להגביל ולהלביש את האהבה זו בתוכה ממש להיות תוכה רצוף אהבה²⁸ זו.

אבל אה"ר [אהבה רבה] היא בשרש הנפש במקור חוצבה כי חלק²⁹ הוי' ממש עמו.^{30, 31}

زیرا جان می‌تواند ظرفی باشد برای دربرگرفتن و پوشاندن این عشق، به‌راستی در درون خود؛ تا باطنش یکسره با همین عشق آراسته باشد. اما عشق عظیم (אהבה רבה, ahavah rabbah) در ریشهٔ جان است، در سرچشمه‌ای که از آن تراشیده شده؛ زیرا «قوم او» در لفظ یعنی «بخشی از نام چهارحرفی (הי, Havayah)».

عشق جاودان در ظرفیتِ جان می‌گنجد؛ جانی که می‌تواند آن را به‌تمامی در خود جای دهد، تا «باطنش با عشق آراسته باشد»؛ عبارتی از Song of Songs. اما عشق عظیم در خودِ سرچشمهٔ جان ریشه دارد، زیرا جان «بخشی از ה'» است؛ یعنی، در لفظ، بخشی از ה'.

10 ואני הוי"ה לא שנית³² כתיב שהוא ית' למעלה מגדר עלמין ואין ערוך אליו ית' כלל אפי' [אפילו] כמשל

טפה میم اוקיינוס.

نوشته شده است: «و من، ה'، تغییر نکرده‌ام»؛ زیرا او، که متبارک است، فراتر از حدودِ عوالم است و هیچ‌گونه نسبتی با او، که متبارک است، نیست؛ حتی نه به‌سانِ تمثیلِ قطره‌ای [در قیاس با] آب‌های اقیانوس.

سخنِ ملاخی، «من، ה'، تغییر نکرده‌ام»، می‌آموزد که ה' به‌کلی فراتر از عوالم است و عوالم هیچ تأثیری بر او ندارند. عوالم به‌هیچ‌وجه با او قابل قیاس نیستند؛ حتی نه به قیاسِ قطره با اقیانوس.

שעם היות שהוא חלק קטן מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות. עכ"ז [עם כל זה] שייך איזה ערך ויחוס

במהותו הדומה לו שגם מהות הטפה היא میم כמו הים הגדול ממש.

زیرا هرچند [قطره] جزئی بسیار ناچیز، [یک] از هزار هزار هزار و هزاران ده‌هزار است، بااین‌همه، به‌واسطهٔ ماهیتش که به [اقیانوس] شباهت دارد، وجهی از سنجش و نسبت برقرار است؛ زیرا ماهیتِ قطره نیز آب است، درست همانند دریای بزرگ.

قطره در مقایسه با اقیانوس بسیار ناچیز است، اما سرشتِ اقیانوس را دارد؛ هر دو آب‌اند. میان ه' و عوالم، حتی همین اندازه نیز وجه اشتراک وجود ندارد.

משא"כ אליו ית' אין ההשתלשלות ערוך כלל ולכך האהבה שנלקחה מבחי' זו אינה מתלבשת ממש תוך

הנפש ואין הנפש יכולה להגבילה אלא היא בבחי' מסותרת

اما دربارهٔ او، که متبارک است، چنین نیست: زنجیرهٔ نزولِ عوالم (השתלשלות, hishtalshelus) به‌هیچ‌وجه با او قابل قیاس نیست. ازاین‌رو، عشقی که از این مرتبه گرفته شده، به‌راستی در نفس متلبس نمی‌شود و نفس نمی‌تواند آن را در خود جای دهد؛ بلکه در حالتی پنهان است.

از آن‌جا که ریشهٔ نفس در خودِ ה' است، که فراتر از همهٔ عوالم است، عشقی که از آن ریشه سرچشمه می‌گیرد، از ظرفیتِ نفس فراتر است. نفس، که ظرفی محدود است، نمی‌تواند آن را در خود جای دهد؛ پس آن عشق پنهان می‌ماند و از همین رو «عشق پنهان» نامیده می‌شود.

והיא באה לידי גילוי בבחי' בכל מאדך³³ כו'. (וע' בתניא ס"פ מ"ג³⁴ ועי' [ועיין] ג"כ פ' י"ט):³⁵

و در مرتبه «با تمام توان» (بکل מאדך, bechol me'odecha) و مانند آن به ظهور می‌رسد. (بنگرید به تانیا (تניא)، پایان فصل ۴۳؛ و نیز بنگرید به فصل ۱۹).

هنگامی که آشکار می‌شود، به صورت «با تمام توان» جلوه می‌کند؛ یعنی عشقی بی‌اندازه. آدموی"ר הזקן خواننده را به فصل‌های ۴۳ و ۱۹ تانیا ارجاع می‌دهد؛ در آن‌جا از این عشق‌ها بحث شده است.

11 והנה ההפרש³⁶ שבין אה"ע [אהבת עולם] לאה"ר [אהבה רבה] הוא כי אה"ע [אהבת עולם] הבאה מחמת

התבוננות ועומק מחשבתו יש לה הפסק שאם לבבו פונה לדברים אחרים וטרוד במחשבתו בעסקי עולם אזי חולפת ועוברת ממנו כו'

اکنون، تفاوت میان عشقِ عالمی (אהבת עולם, ahavas olam) و عشقِ عظیم (אהבה رבה, ahavah rabbah) چنین است: عشقِ عالمی که از تأمل و ژرفای اندیشه شخص پدید می‌آید، در معرض گسستن است؛ زیرا اگر دلش به چیزهای دیگر روی آورد و اندیشه‌اش به امور دنیوی مشغول شود، آن عشق از او می‌گذرد و از میان می‌رود، و مانند آن.

عشقِ عالمی به تأمل وابسته است، پس فقط تا زمانی دوام دارد که ذهن به آن مشغول باشد. وقتی شخص به امور دیگر روی می‌آورد و در کارهای دنیوی غرق می‌شود، این عشق فروکش می‌کند.

משא"כ האה"ר [האהבה רבה] שבשרש נפשו ממקור חוצבה³⁷ אין לה הפסק³⁸ שגם אם לבבו פונה לדברים אחרים הרי אין בזה לעומת זה^{39, 40} להיות לעומת האהבה הזאת להטרידה ולהפסיקה.

اما عشقِ عظیمی که در ریشه نفس او، از سرچشمه‌ای که نفس از آن تراشیده شده، جای دارد، چنین نیست و دچار گسست نمی‌شود. زیرا حتی اگر دلش به چیزهای دیگر روی آورد، در اینجا «یکی در برابر دیگری» وجود ندارد؛ [هیچ‌چیز] در برابر این عشق نمی‌ایستد تا آن را آشفته سازد و گسسته‌اش کند.

عشقِ عظیم که در سرچشمه نفس ریشه دارد، هرگز دچار گسست نمی‌شود. هر مرتبه‌ای از قدوسیت، همتایی در برابر خود دارد، «یکی در برابر دیگری»؛ اما این عشق همتایی ندارد، پس هیچ‌چیز نمی‌تواند در برابرش بایستد و آن را آشفته سازد یا گسسته کند.

12 ולזאת תשאר אהבה זו בבחי' רשימו להיות זכרונה תקועה בלב כל תמוט עולם ועד.⁴¹

ازاین‌رو، این عشق به صورت اثر باقی‌مانده (رשימו, reshimu) باقی می‌ماند، تا یادش در دل استوار بماند و «هرگز متزلزل نشود، تا ابد و همیشه».

چون چیزی با آن مقابله نمی‌کند، این عشق به صورت reshimu، اثری باقی‌مانده، در نفس می‌ماند؛ یادش در دل استوار و هرگز زدوده نمی‌شود: «هرگز متزلزل نشود، تا ابد و همیشه». این عشق همیشه در آنجا هست، هرچند پنهان باشد.

اچ کیصد تهایه اه"ر [אהבה רבה] זו בבחי' גילוי שיעלה ויגיע למדרגת בכל מאדך⁴² ע"ז אמרו נכנס יין
יצא סוד⁴³ היא התורה שנק' בשם יין.⁴⁴

اما این عشقِ عظیم (אהבה רבה, ahavah rabbah) چگونه آشکار خواهد شد، تا اوج گیرد و به مرتبۀ «با تمام توان» برسد؟
دربارۀ این، گفتند: «شراب وارد می‌شود و راز بیرون می‌آید»؛ [شراب] همان تورات است که به نام «شراب» خوانده می‌شود.
پرسش این است که این عشقِ پنهان چگونه می‌تواند آشکار شود، تا به مرتبۀ «با تمام توان» برسد. پاسخ به گفته‌ی آغازین بازمی‌گردد:
«شراب وارد می‌شود و راز بیرون می‌آید»؛ شراب در اینجا تورات است.

بخش 4 • 131-14

شرابِ توراه راز را آشکار می‌کند

13 וכמארז"ל [وكمأمر ربوتینو זכרונם לברכה] ערבים עלי ד"ס⁴⁵ יותר מיינה של תורה כי על האהבה נאמר וירא
אלקים את האור כי טוב⁴⁶ ואמרו רז"ל [רבوتینو זכרונם לברכה] כי טוב לגנוז בתורה.^{47, 48}

چنان‌که حکیمان ما، یادشان گرامی، گفته‌اند: «سخنانِ کاتبان برای من از شرابِ تورات دلپذیرتر است.» زیرا درباره‌ی عشق گفته
شده است: «و اَلِکِیم نور را دید که نیکو بود»؛ و حکیمان ما، یادشان گرامی، گفتند: «نیکو بود» تا در تورات پنهان شود.
حکیمان، تورات را «شراب» می‌خوانند؛ چنان‌که گفته‌اند سخنانِ کاتبان نزد من از شرابِ تورات عزیزتر است. نوری که اَلِکِیم آن را «نیکو»
دید، با عشق یکی دانسته می‌شود؛ و حکیمان می‌گویند این نور در تورات پنهان شد، پس تورات نورِ پنهانِ عشق را در خود دارد.

וכשנכנס יינה ש"ת [של תורה] יצא סוד הוא אור האהבה הגנוז מהעלם אל הגילוי להיות אצלו גילוי
האה"ר [האהבה רבה] המושרשת בשרש נפשו במקור חוצבה בבחי' בכל מאדך

و چون شرابِ تورات وارد شود، راز – که همان نورِ پنهانِ عشق است – از نهان به آشکار می‌آید، تا عشقِ عظیم (אהבה רבה, ahavah rabbah) که در ریشۀ نفسِ او، در سرچشمه‌ای که از آن تراشیده شده، ریشه دارد، در او آشکار شود؛ در مرتبۀ «با تمام
توان».

وقتی شرابِ تورات وارد انسان می‌شود، نورِ پنهانِ عشق به آشکاری درمی‌آید؛ و عشقِ عظیم که در نفسِ او ریشه دارد، به صورتِ عشقی «با
تمام توان» آشکار می‌شود.

וע"ז נא' [נאמר] פותח את ידיך.⁴⁹ יודי"ך הן הם בחי' הצמצומים רבים ועצומים מאא"ס [מאור אין סוף] ב"ה להיות השתלשלות המדרגות מעילה לעלול כו'.⁵⁰

و درباره این است که گفته شده: «دستت را می‌گشایی» (ידיך, yadecha). «یودهایت» (יודיך, yudecha): این‌ها جنبه‌های انقباض (צמצום, tzimtzum) های بسیار و عظیم از نور بی‌پایان (אור אין סוף, Or Ein Sof) هستند، متبارک باد او، تا زنجیره نزول مراتب (השתלשלות, hishtalshelus)، از علت به معلول، پدید آید و الی آخر.

آیه «دستت را می‌گشایی» به این مطلب اشاره دارد: واژه ידִיָּחָ، یعنی «دستت»، به صورت یודִיָּחָ، یعنی «یودهایت»، خوانده می‌شود. حرف کوچک یود نمایانگر انقباض است: انقباض‌های بسیار و عظیم نور بی‌پایان که امکان می‌دهند زنجیره‌ای از مراتب، از علت به معلول، نزول کند.

14 ומקור התהוות העולמות מאין ליש מרצה"ע [مرצון העליון] ב"ה וע"י התורה שהיא חכמתו ורצונו ית' פותח את היודי"ן והצמצומים להיות גילוי⁵¹ רצה"ע [רצון העליון] ב"ה.

و سرچشمه پدیدآمدن عوالم از نیستی به هستی، اراده برین ה' (רצון, ratzon) است، که متبارک است. و به واسطه تورات، که حکمت و اراده اوست، او که متبارک است، [او] حروف یود (יודי"ן, yudin) و انقباض‌ها (צמצום, tzimtzum) را می‌گشاید، تا اراده برین ה' آشکار شود.

آفرینش از نیستی، سرچشمه در اراده برین ה' دارد؛ اراده‌ای که پشت انقباض‌ها پنهان است. تورات، از آن‌رو که حکمت و اراده ه' است، این یودها را «می‌گشاید» تا اراده او آشکار شود.

ومשביע לכל חי⁵² دهיינו בכל חיות ואור המתפשט בעולמות מריש כל דרגין כו'. להיות בהם בחי' רצון שיהי' [שיהיה] שורה ומתגלה בהם בחי' רצה"ע [רצון העליון] ב"ה ونמשך לנפש האדם ג"כ שיהי' [שיהיה] מתגלה בו רצה"ע [رצון העליון] שבנפשו

«و هر زنده‌ای را سیر می‌کند»: یعنی در همه نیروی حیات (חיות, chayus) و نوری که در عوالم گسترده می‌شود، از سر همه مراتب و الی آخر، مرتبه‌ای از اراده برقرار باشد؛ یعنی اراده برین ه'، که متبارک است، در آنها قرار گیرد و آشکار شود. این اراده همچنین به نفس انسان کشانده می‌شود تا اراده برین درون نفس او نیز در وی آشکار گردد.

آیه ادامه می‌دهد: «و هر زنده‌ای را با اراده سیر می‌کند.» مقصود این است که در همه حیات و نوری که در عوالم، از بالاترین مرتبه به پایین، وجود دارد، اراده ه' قرار گیرد و آشکار شود؛ و در درون انسان نیز اراده برینی که در نفس خود او حضور دارد آشکار گردد.

דהיינו האה"ר [האהבה רבה] המושרשת בשרש נפשו למעלה מכדי שתוכל הנפש שאת מאחר שהרצ"ע

[שהרצון העליון] בא אצלו לידי גילוי למטה בלבושי הנפש דבור ומעשה ע"י דבור בת"ת [בתלמוד תורה]

ומעשה המצות ולכן אמרו רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] ששואלים את האדם קבעת עתים לתורה.^{53, 54}

یعنی **אהבה רבה** (ahavah rabbah؛ عشق عظیم) که در ریشهٔ نفس او ریشه دوانده است و فراتر از آن است که نفس تاپ آن را بیاورد؛ زیرا ارادهٔ برین در پایین، در او و در جامه‌های نفس، یعنی گفتار و کردار، به ظهور رسیده است؛ از راه سخن گفتن در مطالعهٔ تورات و عمل به فرمان‌ها (מצות، mitzvos). از همین رو، حکمای ما، که یادشان گرامی باد، گفتند که از انسان می‌پرسند: «آیا اوقات ثابتی را برای تورات مقرر کردی؟»

ارادهٔ درونی نفس همان **אהבה رבה** است که در سرچشمهٔ نفس ریشه دارد و فراتر از آن است که نفس تاپ آن را بیاورد. این اراده هنگامی آشکار می‌شود که ارادهٔ برین در جامه‌های بیرونی نفس، یعنی گفتار و کردار، ظهور کند؛ از راه بر زبان آوردن کلمات تورات و انجام **מצوت**. به همین دلیل، هنگام داوری از انسان می‌پرسند آیا اوقات ثابتی را برای تورات مقرر کرده است.

שעי"ז יעורר את האהבה מלמעלה בשרש נפשו שאינה מתלבשת בשום כלי המעלים ומסתיר שאין

כמוה ולא דוגמתה בזלעו"ז [בזה לעומת זה] הנ"ל ואין לה הפסק שאפי' [שאפילו] בעסקו בשאר ענינים תהיה

אהבה זו תקועה בלבו.

زیرا از این راه، عشق را از بالا در ریشهٔ نفس او برمی‌انگیزد؛ عشقی که در هیچ ظرفی که آن را پنهان و پوشیده می‌سازد، جامه نمی‌پوشد. در «این در برابر آن» یادشده در سوي مقابل، چیزی همانند آن یا همتای آن نیست؛ و این عشق هیچ گسستی ندارد، چنان‌که حتی هنگامی که به کارهای دیگری مشغول است، این عشق در دلش استوار می‌ماند.

مطالعهٔ منظم تورات، عشق را از بالا در ریشهٔ نفس برمی‌انگیزد؛ عشقی که در هیچ ظرف پوشاننده‌ای جامه نمی‌پوشد و در سوي مقابل هیچ همتایی ندارد. از این رو گسسته نمی‌شود: حتی وقتی شخص به کارهای دیگری مشغول است، این عشق در دلش استوار می‌ماند.

ומזה יבא לידי ודברת במ^{55, 56} כו' (וע' באגה"ק [באגרת הקודש] ד"ה איתא רפ"ד דמגלה⁵⁷ ודאשתמש

בתגא כו' במי ששונה הלכות⁵⁸ כו' יעו"ש [יעיין שם]):

و از این راه به «و دربارهٔ آنها سخن خواهی گفت» و الی آخر می‌رسد. (بنگرید به Iggeres HaKodesh (אגרת הקודש)، بخشی که با این عبارت آغاز می‌شود: «در آغاز فصل چهارم **מגילה** (مغלה) آمده است: «و کسی که از تاج بهره می‌برد»، و الی آخر» - دربارهٔ کسی که **הלכות** می‌آموزد، و الی آخر؛ به آنجا بنگرید.)

از این راه، به «و دربارهٔ آنها سخن خواهی گفت» می‌رسد؛ یعنی در هر زمانی کلمات تورات را بر زبان می‌آورد. آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) به رساله‌ای از Iggeres HaKodesh اشاره می‌کند که با آموزش تلمודي «کسی که از تاج بهره می‌برد» آغاز می‌شود؛ این عبارت را دربارهٔ کسی توضیح می‌دهد که از شخصی که **הלכות** می‌آموزد بهره می‌برد.

سرخی چشم‌ها: عشق در لذت‌ها

15 ובזה יובן הכתוב חכלילי עינים מיין. פי' עינים הוא מ"ש עיני תמיד אל⁵⁹ ה'. הנה עין⁶⁰ ה' אל יראיו.

با این، آیه «چشمان از شراب سرخ‌فام است» فهمیده می‌شود. منظور از «چشمان» همان است که نوشته شده: «چشمانم همواره به سوی ه' است»؛ «بنگر، چشم ه' به سوی کسانی است که از او پروا دارند».

اکنون می‌توان آیه را توضیح داد. «چشمان» یادآور «چشمانم همواره به سوی ه' است» و «چشم ه' به سوی کسانی است که از او پروا دارند» است: نگاهی متقابل میان انسان و ه'.

وهוא בחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא⁶¹ دهיינו שיאיר בלבו اور האהבה לה' בבחי' رایה היא בחי' אהבה

בתענוגים שהיא מדרגה העולה על כולנה למעלה מאה"ר [מאהבה רבה] ואה"ע [ואהבת עולם]

این مرتبه «نگریستن به جلال پادشاه» است؛ یعنی نورِ عشق به ه' در دل او، به صورتِ دیدن بتابد. این همان مرتبهٔ عشقِ سرشار از لذت است؛ مرتبه‌ای که از همهٔ آن‌ها برتر است و از عشقِ بزرگ (אהבה רבה, ahavah rabbah) و عشقِ جهان (אהבת عולם, ahavas olam) فراتر می‌رود.

این نگریستن، «نگریستن به جلال پادشاه» است: نورِ عشق به ه' در دل، همچون دیدن می‌تابد و این را عشقِ سرشار از لذت می‌نامند. این مرتبه از عشقِ بزرگ و عشقِ جهان بالاتر است.

(וצ"ע [וצריך عיון] בתניא פמ"ג⁶² משמע דאה"ר [دאהבה رבה] היא אהבה בתענוגים. וצ"ל שיש ב' בחינות

אה"ר [אהבה רבה] הא' האהבה הנז' [הנזכר] בתניא פי"ט כשבאה לידי גילוי כשאינה בבחינת גילוי התענוג.

(این مطلب در پرتوِ **תניא**، فصل ۴۳، نیازمند بررسی است؛ زیرا از آنجا چنین برمی‌آید که عشقِ بزرگ همان عشقِ سرشار از لذت است. باید گفت که عشقِ بزرگ دو مرتبه دارد. نخست، عشقی است که در **תניא**، فصل ۱۹، از آن یاد شده است: هنگامی که به مرحلهٔ آشکارگی می‌رسد، اما در مرتبهٔ آشکارگی لذت نیست.)

Alter Rebbe در این یادداشتِ داخلِ پرانتز، دشواری‌ای را مطرح می‌کند: **תניא**، فصل ۴۳، عشقِ بزرگ را با عشقِ سرشار از لذت یکی می‌داند، حال آنکه در اینجا عشقِ سرشار از لذت بالاتر از آن قرار گرفته است. او این دشواری را با تمایز نهادن میان دو مرتبهٔ عشقِ بزرگ حل می‌کند؛ نخستین مرتبه همان عشقِ پنهانی است که در **תניא**، فصل ۱۹، توصیف شده و هنگامی آشکار می‌شود که هنوز لذتِ آشکار در آن نیست.

וגדולה ממנה היא אה"ר [אהבה רבה] בתענוגים. ועיין במ"א ע"פ אחותי רעיתי יונת⁶³ כו'. שם נתבאר אחותי היא מצד אהבה טבעית ויונתי היא אהבה בתענוגים)

عشق بزرگ آمیخته با لذت از آن برتر است. در جای دیگری، ذیل آیه «خواهرم، محبوبم، کبوترم»، و جز آن، بنگرید؛ آنجا توضیح داده شده است که «خواهرم» از جنبه عشق طبیعی است و «کبوترم» عشق سرشار از لذت است.

مرتبه بالاتر، عشق بزرگ آمیخته با لذت است؛ یعنی عشق سرشار از لذت. او به توضیحی که در جای دیگری درباره «خواهرم، محبوبم، کبوترم» آورده ارجاع می‌دهد: «خواهر» عشق طبیعی است و «کبوتر» عشق سرشار از لذت.

וכענין שכתוב עיניך יונים⁶⁴ כמו זוג יונים שמסתכלים תמיד זע"ז [זה עם זה / זה על זה] ומתענוגים כו'. כך יהיה קשר האהבה בדביקות נפלא ועצום עד שיהיו עיניו ולבו כל הימים רק לאסתכלא ביקרא דמלכא. וכמ"ש בזהר⁶⁵ ע"פ הסבי עיניך⁶⁶ כו' דמוקדין ליה בשלהובין דרחימותא.

چنان‌که نوشته شده است: «چشمات همچون کبوتران است»؛ مانند جفتی از کبوتران که پیوسته به یکدیگر می‌نگرند و از این کار لذت می‌برند، و جز آن؛ پیوند عشق نیز چنین خواهد بود: با دلبستگی‌ای شگفت و نیرومند، تا آنجا که چشمان و دل او در همه روزها تنها به «نگریستن به جلال پادشاه» باشد. چنان‌که در **זהר**، ذیل آیه «چشمات را برگردان»، و جز آن، نوشته شده است: «که او را با شعله‌های عشق می‌افروزند.»

متن اصلی با «چشمات همچون کبوتران است» از سر گرفته می‌شود: همان‌گونه که کبوتران پیوسته به یکدیگر می‌نگرند و از آن لذت می‌برند، پیوند عشق انسان با **ה'** نیز باید چنان شدید باشد که چشمان و دل او همواره به نگریستن به جلال پادشاه روی داشته باشد. **זהר**، ذیل آیه «چشمات را برگردان»، چشمانی را وصف می‌کند که **ה'** را با شعله‌های عشق می‌افروزند.

שתהא האהבה מתלהבת ומתלהטת בלב איש להתענג על ה' מרוב כל עד שאין כח בנפשו להגביל את האהבה בלב רק בבחינת ראייה מבחוץ (ועיין במ"א ע"פ עיניך יונים⁶⁷ וע"פ הראיני את מראיך):^{68, 69}

یعنی عشق در دل انسان شعله‌ور و فروزان شود تا بیش از هر چیز دیگر از **ה'** لذت ببرد؛ تا آنجا که در جانی او نیرویی نباشد که بتواند عشق را در دل محدود کند، مگر در قالب دیداری از بیرون. (در جای دیگری، ذیل آیه «چشمات همچون کبوتران است» و ذیل «بگذار سیمایت را ببینم»، بنگرید.)

عشق چنان نیرومند می‌سوزد که انسان بیش از هر چیز دیگر از **ה'** لذت می‌برد؛ تا آنجا که جانش توان نگاه‌داشتن آن را در دل ندارد، و تنها همچون دیداری از بیرون با آن پیوند می‌یابد؛ دیداری که چیزی را می‌بیند که بیرون از خود او باقی می‌ماند. Alter Rebbe به توضیح‌های خود در جای دیگری درباره «چشمات همچون کبوتران است» و «بگذار سیمایت را ببینم» ارجاع می‌دهد.

16 וזהו ענין חכלילי עינים. פירוש אדמומית העינים⁷⁰ שאודם העינים הוא מחמת תוקף רשפי אש⁷¹ דמוקדין ליה בשלהוביתא כו'.

این است معنای «سرخي چشمها» (حכלילי عيנים, chachlili einayim): سرخي چشمها، زیرا سرخي چشمها از شدت «جرقه‌های آتشین» است که «او را با شعله‌ها مشتعل می‌سازند»، و مانند این.

این همان «سرخي چشمها» در آیه است: چشم‌هایی که از شدت «جرقه‌های آتشین» عشق سرخ شده‌اند؛ جرقه‌هایی که به تعبیر زوهر (זהר, the Zohar), ה' را شعله‌ور می‌سازند. سرخي این واژه، درخشش این عشق در لذت‌هاست.

وهוא בחינת מעלת ומדרגת השבת אז תתענג כו' וקראת לשבת ענג.^{72, 73} אך מי שטרח בע"ש [בערב שבת]⁷⁴ כו'.

و این مرتبه فضیلت و رتبه ویژه شبات (שבת, Shabbos) است: «آنگاه لذت خواهی برد»، و مانند این؛ «و شبات را لذت خواهی خواند». اما «آن‌که در روز پیش از شبات تلاش کرده است»، و مانند این.

عشق در لذت‌ها به شبات تعلق دارد؛ درباره آن، ישعيا می‌گوید: «آنگاه از نام چهارحرفی (ה', Havayah) لذت خواهی برد» و «شبات را لذت خواهی خواند». اما چنان‌که حکیمان می‌گویند: «آن‌که در روز پیش از شبات تلاش کرده باشد، در شبات خواهد خورد»؛ لذت باید از پیش آماده شود.

ולכן צריך כל ימות החול ליגע את נפשו. לעורר את האה"ר [האהבה רבה] ואה"ע [ואהבת עולם]. וע"י זה יגיע לבחינת האהבה בתענוגים המתגלית בשבת.

ازاین‌رو، در همه روزهای هفته باید آدمی با جان خود تلاش کند تا عشق عظیم (אהבה רבה, ahavah rabbah) و عشق ابدی (אהבת עולם, ahavas olam) را برانگیزد؛ و از این راه به مرتبه عشق در لذت‌ها خواهد رسید که در شبات آشکار می‌شود.

بنابراین، در روزهای هفته آدمی باید با جان خود تلاش کند تا عشق عظیم و عشق ابدی را برانگیزد. این تلاش او را در شبات به عشقی در لذت‌ها می‌رساند که در آن روز آشکار می‌شود.

17 והנה כ"ז [כל זה] בא מבחינת ומדרגת יין. יינה ש"ת [של תורה]. וזהו חכלילי כל חיד השועם אומר לי לי.⁷⁵

اکنون همه این‌ها از مرتبه و درجه شراب می‌آید: شراب تورات. و این همان «حخلیلی» (חכלילי, chachlili) است: «هر کامی (חיד, chech) که آن را بچشد، می‌گوید: «برای من، برای من» (לי לי, li li).»

همه این‌ها از شراب، یعنی شراب تورات، می‌آید. تلمود واژه «حخلیلی» را به صورت «کام، برای من، برای من» می‌خواند: «هر کامی که آن را می‌چشد، می‌گوید: برای من، برای من.»

לפי שיתגלה בחי' חיד הטועם את היין דהיינו בחי' חכמה וטעמי מצות שהם בחי' תענוג העליון.

זیرا مرتبة کامی که شراب را می‌چشد آشکار خواهد شد؛ یعنی مرتبة حکمت (חכמה, Chochmah) و دلایل میتصוות (מצות, mitzvos) —طعمها (טעמי, te'amim) — که مرتبة لذت برین‌اند.

کامی که شراب را می‌چشد، همان حکمت (חכמה) و دلایل میتصוות (מצות) است —טעמי (טעמי, te'amim) که «مزها» نیز معنا می‌دهد — و این‌ها لذت برین‌اند. با آشکار شدنشان، انسان شیرینی حکمت 'ה' را می‌چشد.

וע"י כן נתעלה בעילוי אחר עילוי⁷⁶ לי לי עד رום המעלות (פי' חיד הטועם זהו בחי' אהבה בתענוגים

המתגלה בשבת שהוא בחי' שם ע"ב [שם ע"ב] דחכמה

و از این راه او از عروجی به عروج دیگر بالا می‌رود، «برای من، برای من»، تا بلندترین مراتب. (یعنی: «کام چشده» همان مرتبة عشق آمیخته با لذت است که در شبات (שבת, Shabbos) آشکار می‌شود؛ مرتبة نام ע"ב (Av, ۷۲) در حکمت؛

از رهگذر این چشایی، او از عروجی به عروج دیگر بالا می‌رود و می‌گوید «برای من، برای من»، تا بلندترین مراتب. در توضیحی داخل پراتنز، آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) «کام چشده» را با عشق آمیخته با لذت یکی می‌داند؛ عشقی که در شبات آشکار می‌شود و مرتبة نام Av است، یعنی صورت گسترش‌یافته نام چهارحرفی (ה', Havayah) که ارزش عددی‌اش ۷۲ است و به حکمت تعلق دارد.

ואזי אומר לי לי ב"פ [ב' פעמים] דהיינו שנכללו בו ב' אהבות הנ"ל אה"ר [אהבה רבה] ואה"ע [אהבת עולם]

שהם מ"ה [שם מ"ה] וב"ן [و"שם ב"ן] דמ"ה [دشם م"ה] مברר ב"ן [شם ب"ן] וע"י יחוד מ"ה [شם م"ה] וב"ן [و"שם ب"ן]

מתגלה בשבת בחי' הגבוה משניהם והוא בחי' שם ע"ב [שם ע"ב] אהבה בתענוגים):^{77, 78}

و آنگاه «برای من، برای من» را دو بار می‌گوید؛ یعنی دو عشق یادشده در بالا، عشق عظیم (אהבה רבה, ahavah rabbah) و عشق عالم (אהבת עולם, ahavas olam)، در آن گنجانده شده‌اند. این دو، نام‌های م"ה (Mah, ۴۵) و ب"ן (Ban, ۵۲) هستند، زیرا م"ה ب"ן را می‌پیراید؛ و از راه یگانگی م"ה و ب"ן، در شبات مرتبه‌ای آشکار می‌شود که از هر دوی آن‌ها برتر است: مرتبة ع"ב، یعنی عشق آمیخته با لذت.

«برای من، برای من» دوگانه نماینده دو عشقی است که در عشق آمیخته با لذت گنجانده شده‌اند: عشق عظیم با نام Mah (۴۵) و عشق عالم با نام Ban (۵۲) متناظر است. Mah, Ban را می‌پیراید؛ و از راه یگانگی این دو در شبات، مرتبة برتر Av آشکار می‌شود: عشق آمیخته با لذت.

سپیدی دندان‌ها از شیر

18 ולבן שינים מחלב.⁷⁹ פירוש כי שינים הם הטוחנות את המאכל להיות מתעכל במעיו שעי"ז יהי' [יהיה]

מזון לגוף

«ו سپیدی دندان‌ها از شیر است.» معنا این است: دندان‌ها غذا را می‌سایند تا در روده‌های او هضم شود و از این راه برای بدن خوراک گردد.

نیمهٔ دوم آیه، «سپیدی دندان‌ها از شیر»، با کار دندان‌ها آغاز می‌شود. دندان‌ها غذا را می‌سایند تا هضم شود و بدن را تغذیه کند.

משא"כ כשלא ילעוס ויטחון המאכל בשיניו לא יבא לידי עכול כלל ולא יהיה לו למזון ולשובע.

اما اگر غذا را با دندان‌هایش نجود و نساید، اصلاً هضم نخواهد شد و برای او خوراک و مایهٔ سیری نخواهد بود.

غذایی که بدون جویدن فرو برده شود، هضم نمی‌شود و نه نیرویی به بدن می‌رساند و نه مایهٔ سیری می‌شود. بند بعدی این مطلب را بر خدمت الهی تطبیق می‌کند.

19 וכך עד"מ כדי שיהי' [שיהיה] מזון לרמ"ח אברין דמלכא שתהא נפשו מרכבה אליהם שיתאחד ממש עם

הנפש צ"ל בבחי' שינים הטוחנות ומפררות

همین‌طور، به‌عنوان تمثیل: برای آنکه خوراکی برای «۲۴۸ اندام پادشاه» فراهم باشد، تا جان او مرکبی برای آن‌ها شود و به‌راستی با جان یگانه گردد، باید مرتبهٔ دندان‌هایی که می‌سایند و خرد می‌کنند وجود داشته باشد.

۲۴۸ فرمان ایجابی (מצוות, mitzvos) را «۲۴۸ اندام پادشاه» می‌نامند. برای آنکه خدمتِ انسان خوراکی حقیقی برای آن‌ها باشد و جانِ مرکبی برای آن‌ها شود و کاملاً با آن‌ها یگانه گردد، به معادل روحانی دندان‌هایی نیاز دارد که چیزها را می‌سایند و خرد می‌کنند.

דהיינו לפרר ולברר כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו⁸⁰ ולדקדק ולפשפש בהן ולהיות ממארי דחושבנא לשקול כל דרכיו ולפלס מעגלותיו.

یعنی همهٔ اعمال، گفتارها و اندیشه‌هایش را خرد و پالایش کند، آن‌ها را موشکافانه واری و بررسی کند و از «اهل محاسبه» باشد؛ همهٔ راه‌هایش را بسنجد و مسیرهایش را اندازه‌گیری کند.

«دندان‌ها» همان خودکاو است: خرد کردن و پالایش همهٔ اعمال، گفتارها و اندیشه‌های خویش، موشکافانه واری و کردن آن‌ها و از «اهل محاسبه» بودن؛ کسانی که همهٔ راه‌هایشان را می‌سنجد و مسیرهایشان را اندازه‌گیری می‌کنند.

20 ונק' בלשון הגמ' [הגמרא] מדקדק במעשיו שעי"כ [שעל ידי כך] יהיה בבחי' עכול בנפש שהטוב יקבל למזון ולשובע והפסולת המעורב תעروבת זר ופסולת ידחה לחוץ.

در اصطلاح گمارا (גמרא, Gemara)، این را «در اعمال خود دقیق نگر است» می نامند. از این راه، نوعی هضم در نفس پدید می آید: نفس نیکی را همچون خوراک و مایه سیری می پذیرد و آنچه از مواد زائد در آن آمیخته است – آمیزه ای بیگانه و دورریز – را به بیرون می راند.

گمارا چنین شخصی را «در اعمال خود دقیق نگر» می خواند. از راه این واری، خدمت او در نفس «هضم» می شود: نیکی به منزله خوراک جذب می شود و آمیزه بیگانه ای که در آن آمیخته است، همچون مواد زائد به بیرون رانده می شود.

וכן בענין בירורי המדות אוי"ר [אהבה ויראה] כל חד לפום מאי דמשער בלבי^{81, 82} ושוקל במאזני שכלו כיצד היא האהבה האמיתית לה'.

همچنین در زمینه پالایش صفات عاطفی (مדות, middos)، یعنی عشق و هیبت (אהבה وיראה, ahavah veyirah)، هر کس «به اندازه ای که در دل خود می سنجد»، با ترازوی عقل خویش می سنجد که عشق راستین به ה' چیست.

همین امر درباره پالایش عشق و هیبت شخص نیز صادق است. هر کس «به اندازه ای که در دل خود می سنجد»، با عقل خویش می سنجد که عشق راستین به ה' چیست.

21 וכיצד היא בחי' אתהפכא חשוכא כו' באמת לאמתו להיות מייגע א"ע [את עצמו] بیגיעת הנפש לבא למדרגה זו שיהיה נקבע בלבו באמת לאמתו בלי דמיונות כו'

و [او می سنجد] که مرتبه «تبدیل تاریکی [به نور]» و غیره، در حقیقت محض چیست: خود را با کوشش جان به رنج افکند تا به این مرتبه برسد، تا این حقیقت در دلش به راستی و درستی استوار شود، بی آنکه خیالی در میان باشد و غیره.

او باید همچنین بسنجد که «تبدیل تاریکی به نور» حقیقتاً چه معنایی دارد و با کوشش جان بکوشد تا به آن مرتبه برسد. این دگرگونی باید در دلش به راستی استوار شود، نه آنکه خیالی بیش باشد.

וכיוצא בזה כמה דרכים הידועים למבקשי ה' יבינו כל⁸³ מאליהם שצריך לדקדק ולפשפש כו'⁸⁴ ולהיות מייגע עצמו⁸⁵ כו'.

و راه های بسیار دیگری از این دست هست که برای «جویندگان ה' (Havayah)» شناخته است؛ آنان خودشان «همه چیز را درمی یابند»: اینکه باید دقیق واری و بررسی کرد و غیره، و خود را به رنج افکند و غیره.

راه های بسیاری از این دست برای جویندگان ה' شناخته است و آنان خودشان آن ها را بازمی شناسند. همه این راه ها به واری، خودآزمایی و کوشش نیاز دارند؛ این همان کار «دندان ها» است.

אך אח"כ יגיע לבחי' ומדרגת החלב.

اما پس از آن به مرتبه و مقام شیر می‌رسد.

پس از کوشش «دندان‌ها»، مرتبه شیر فرا می‌رسد.

כמו שהחלב עד"מ מגדל את הולד להיות אבריו נגדלים. כך בחי' החלב של תורה מגדל את מדותיו

אהוי"ר [אהבה ויראה] כו' להיות לו אוי"ר [אהבה ויראה] היותר גדולים בגדלות המוחין

همان‌گونه که شیر، به‌عنوان مثالی، نوزاد را می‌پروراند و اندام‌هایش را رشد می‌دهد، مرتبه شیر توراه نیز صفات عاطفی (مדות, middos) او، یعنی عشق و هیبت (אהבה وיראה, ahavah veyirah) و غیره، را می‌پروراند؛ چنان‌که عشق و هیبتی هرچه بزرگ‌تر داشته باشد، در حالت گسترش‌یافتگی قوای عقلانی (גדלות המוחין, gadlus hamochin).

همان‌طور که شیر نوزاد را می‌پروراند و اندام‌هایش را رشد می‌دهد، «شیر توراه» نیز عواطف شخص، یعنی عشق و هیبتش نسبت به ה', را می‌پروراند تا به بالاترین مرتبه برسند؛ عواطفی که از عقل پخته و گسترش‌یافته برمی‌خیزند.

(שהאברים הם המדות ועיקרם הם חג"ת [חסד גבורה תפארת] נה"י [נצח הוד יסוד] ובחי' חב"ד [חכמה בינה ודעת]

שבתוכן המקיימות אותן וכל א' מג' מיני בחינות אלו כלולה מכל הנ"ל הרי פ"א. וכל בחי' נחלקת לג'

בחי' ראש תוך סוף הרי רמ"ג. ושרשם ה"ח [ה' חסדים] המגדילים הרי רמ"ח).⁸⁶

(زیرا اندام‌ها همان صفات عاطفی‌اند و اساس آن‌ها مهر (חסد, Chesed)، قید و سخت‌گیری (גבורה, Gevurah)، زیبایی و هماهنگی (تפארת, Tiferes)، پیروزی (נצח, Netzach)، شکوه (הוד, Hod) و بنیاد (יסוד, Yesod) است؛ و مرتبه حکمت (חכמה, Chochmah)، فهم (בינה, Binah) و شناخت (דעת, Daas) که درون آن‌هاست و آن‌ها را پایدار می‌دارد. هر یک از این سه نوع مرتبه، همه آنچه را پیش‌تر گفته شد دربرمی‌گیرد؛ پس ۸۱ می‌شود. هر مرتبه نیز به سه مرتبه سر، میانه و پایان تقسیم می‌شود؛ پس ۲۴۳ می‌شود. و ریشه آن‌ها پنج **חסדים** (Chasdim؛ مهرها) است که رشد می‌دهند؛ پس ۲۴۸ می‌شود.)

این توضیح داخل پرانتز روشن می‌کند که چرا عواطف را اندام‌ها می‌نامند و چگونه به ۲۴۸ اندام بدن می‌رسد. شش مرتبه عاطفی، همراه با حکمت و فهم و شناخت درون آن‌ها، نه مرتبه می‌سازند؛ هر یک از آن‌ها خود شامل هر نه مرتبه است و در نتیجه ۸۱ می‌شود. هر مرتبه سر، میانه و پایان دارد و بدین‌سان ۲۴۳ به دست می‌آید؛ ریشه آن‌ها، پنج **חסדים** که موجب رشد می‌شوند، شمار را به ۲۴۸ می‌رساند.

וזהו רוחצות בחלב.^{87,88} כו' שהחלב מרחיץ המדות ונהפכין ממחות למחות להיות נהפך לבו ונעשה

כאיש אחר לגמרי بشינוי המדות כולן שוין לטובה.

و این همان «شسته‌شده با شیر» و غیره است: شیر صفات عاطفی را می‌شوید و آن‌ها از ماهیتی به ماهیتی دیگر دگرگون می‌شوند؛ دل او دگرگون می‌شود و او با تغییر همه صفاتش، در همگی به‌سوی نیکی، کاملاً همچون شخصی دیگر می‌گردد.

این همان تصویر غزل‌ها از چشم‌هایی است که «با شیر شسته شده‌اند»: شیر توراه عواطف را می‌شوید تا ماهیتشان دگرگون شود. دل شخص تغییر می‌کند و او همچون شخصی دیگر می‌شود؛ همه خصلت‌هایش به‌سوی نیکی دگرگون می‌شوند.

ומזה יומשך להיות לבן שינים שיהיה בהם בחי' לבנונית ובהירות בבירורי המדות בעילוי אחר עילוי
עד רום המעלות⁸⁹ בבחי' ראייה חושית שלא ביגיעה יגיעת הנפש ויגיעת בשר רק מיד יגיע אליו כו'.

و از این، «سفیدی دندانها» پدید می‌آید: در آنها سپیدی و روشنی در پالایش صفات عاطفی خواهد بود؛ صعودی پس از صعود، تا بلندترین مراتب، در حد دیدن حسی - نه با کوشش، نه با رنج جان و نه با رنج تن؛ بلکه بی‌درنگ به او می‌رسد و غیره.
از اینجا «سفیدی دندانها» پدید می‌آید: پالایش عواطفش روشن و آشکار می‌شود و پیوسته به مراتب بالاتر صعود می‌کند. دیگر لازم نیست برای دیدن حقیقت رنج و کوشش کند؛ حقیقت بی‌درنگ و با وضوحی همچون دیدن جسمانی به او می‌رسد.

וזה حکלילי כו' מיין כו' מחלב כו' ובחי' יין וחלב נעשה הכל בחי' حکלילי לי לי עד רום המעלות:⁹⁰

و این همان «سرخ‌فام» و غیره، «از شراب» و غیره، «از شیر» و غیره است: مراتب شراب و شیر، همگی به مرتبه حکلیلی (chachlili؛ سرخی چشم) بدل می‌شوند - «برای من، برای من» - تا بلندترین مراتب.

بدین ترتیب بخش‌های آیه به هم می‌پیوندند: سرخی چشم‌ها از شراب و سفیدی دندان‌ها از شیر، همگی به حکلیلی، یعنی «برای من، برای من»، بدل می‌شوند و تا بلندترین مراتب صعود می‌کنند.

در کار بندگی

اوقات ثابتی برای مطالعه توراه تعیین کن تا شراب آن عشق پنهان نفست را آشکار سازد و حتی در دیگر کارهایت نیز آن را با خود داشته باشی. در طول هفته، در تأمل بکوش و کردارها، گفتارها، اندیشه‌ها و احساسات را صادقانه واری کن تا عشقت به 'ح حقیقی باشد، نه پنداری؛ این کار تو را شایسته لذت شبات می‌سازد، و سپس شیر توراه عشق و هیبتت را می‌پرورد تا دگرگونی دلت روشن و بی‌تکلف پدیدار شود.

پرسش‌هایی برای گفت‌وگو

1. بر پایه این מאמר، چرا عشق جاودان ممکن است با پرداختن به امور دنیوی گسسته شود، اما אהבה רבה چنین نیست؟
2. تمثیل قطره و اقیانوس چگونه نشان می‌دهد که نفس نمی‌تواند אהבה רבה را در خود جای دهد؟
3. این‌که توراه «یودها را می‌گشاید» به چه معناست، و این کار چگونه عشق پنهان در نفس را آشکار می‌سازد؟
4. چرا عشق در لذت‌ها با شبات پیوند دارد، و رنج روزهای هفته چه ارتباطی با آن دارد؟
5. کار «دندان‌ها» و کار «شیر» در پالایش عشق و هیبت انسان چه تفاوتی دارد؟

یادداشت‌ها

بند 1

1 חכלילי עינים

تحریر دیگری (הנחה, hanachah) از این مَآמר، ثبت‌شده به‌دست شنونده‌ای دیگر.

یادداشت کھوت

הנחה אחרת בסה"מ תקס"ה כרך א ע' קסז. והנחה אחרת בתו"א לעמבערג ג, ג. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תלג. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. [המאמר באוה"ת ויחי שסה, ב הוא לשון התו"א עם הגהות]. קיצורים באוה"ת כרך ו תשמא, ב. וראה כרך ז תתתעה, ב. פלח הרמון בראשית קכז, ד. בלקו"ת שה"ש לו, א ד"ה הסבי ענין מציון כמה פעמים לד"ה זה. בסה"מ תרס"ט ע' קיז מציון לד"ה זה.

2 חכלילי עינים מיין

يعقوب (יעקב) יהודה را چنین برکت می‌دهد: «چشمانش از شراب سرخ است و دندان‌هایش از شیر سفید»؛ روشن است که سرزمینش چنان از تاکستان و چراگاه پربرکت خواهد بود که شراب و شیر در آن فراوان است. مامار این عبارت آیه را جزء‌به‌جزء، به‌عنوان دو نیروی تورات توضیح می‌دهد.

Genesis 49:12 בראשית מ"ט:יב

חכלילי עינים מיין ולבן-שנים מחלב:

His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت کھوت

בראשית מט, יב.

3 הנה גבי כתיב יין המשמח

گونهٔ نسخه‌ای: در این دست‌نویس، به‌جای عبارت چاپ‌شده آمده است: «اکنون نوشته شده است: «شرابی که شادمان می‌کند»».

یادداشت کھوت

בבזך 414: הנה כתיב יין המשמח.

4 תירושי המשמח אלקים

در تمثیلِ یوتام (יותם)، درختان از تاک می‌خواهند بر آنان فرمان برانند و او پاسخ می‌دهد: «آیا شرابم را که **ה'** و مردمان را شاد می‌کند واگذار کنم؟» (شراب بر مذبح ریخته می‌شد). آلتَر ربه (אדמו"ר הזקן) می‌پرسد شراب چگونه می‌تواند **ה'** را شاد کند.

Judges 9:13 שופטים ט:י"ג

וּתְאֵמַר לָהֶם הַגֶּפֶן הַחֲדָלְתִּי אֶת־תִּירוְשֵׁי הַמִּשְׁמַח אֱלֹקִים וְאֲנִשִּׁים וְהִלַּכְתִּי לְנוֹעַ עֲלֵיהֶעֱצִים:

And the vine said unto them: Should I leave my wine, which cheereth G-d and man, and go to hold sway over the trees

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت کھوت

ס' שופטים ט, יג. בבזך 633 מתחיל: הנה כתיב יין המשמח אלקים.

5 נכנס יין יצא סוד

گمارا یادآور می‌شود که «شراب» (יין, yayin) و «راز» (סוד, sod) هر دو ارزش عددي هفتاد دارند: چون شراب وارد می‌شود، رازی بیرون می‌آید.

مامار شراب را به تورات و راز را به عشق پنهان نفس تفسیر می‌کند.

Eruvin 65a:19–20 עירובין ס"ה א:י"ט-כ'

אמר רבי חייא: קל המתיישב ביינו — יש בו דעת שבועים וקנים. "יין" ניתן בשבועים אותיות, ו"סוד" ניתן בשבועים אותיות. נכנס יין — יצא סוד. אמר רבי חנין: לא נברא יין אלא לנחם אֲבֵלִים ולשלם שכר לְרַשְׁעִים, שְׁנֵאָמַר: "תנו שכר לאובד וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Sanhedrin 38a:3–4 סנהדרין ל"ח א:ג-ד'

אמר להם: בניי, קוצים אתם משילין לי בעיניי? אמר לו רבי חייא: רבי, אל ירע בעיניך. "יין" ניתן בשבועים אותיות, ו"סוד" ניתן בשבועים אותיות. נכנס יין — יצא סוד. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, ואמרי לה אמר רב חסדא: דרש מרי בר מר, מאי דכתיב: "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלקינו"? משום דצדיק ה' — "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו"? אין, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהקדים גלות צדקהיו ועוד גלות וקניה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 39a זח"ג לט, א

یادداشت کھوت

עירובין סה, א. סנהדרין לח, א. זח"ג לט, א. בלקו"ת ויקרא ג, ד מציון לבקאן.

بند 2

6 לכו שברו ואכלו

اشعيا (ישעיהو) ندا می‌دهد: «بیاييد، بخريد و بخوريد... بی‌پول و بی‌بها، شراب و شیر.» آلتَر ربه (אדמו"ר הזקן) شراب و شیر را دو جنبه از توراتی می‌داند که رایگان داده می‌شود.

Isaiah 55:1 ישעיהו נ"ה:א'

הוּי קְלִי־צִמָּא לְכוּ לַמַּיִם וְאֶשֶׁר אֵין־לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְלֹא־כֶסֶף וּבְלֹא מַחִיר יֵין וְחֶלֶב:

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت کھوت

ישע'י נה, א. ראה ביאור הפסוק בלקו"ת שמע"צ פד, ג שקאי על תורה.

7 יש ב' אהבות

תניא chapter 44 توضیح می‌دهد که هر یک از دو مرتبةٔ عشق، **אהבה רבה** و **אהבת עולם**، به مراتب بی‌شماری تقسیم می‌شود؛ برای هر کس به اندازهٔ خاص خود او.

یادداشت کھوت

ראה תניא פ' מד. תורת שלום שיחת שמח"ת תרס"ח ע' 87. מכ' כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ נ"ע נדפס בסוף קונטרס העבודה.

8 שו"ה אמרו — כי בתורה

אור התורה (אור התורה) همین عبارت را، همان‌گونه که در اینجا چاپ شده، دارد.

یادداشت کھوت

בנד 3

9 שו"ה האהבה — איך שהוא ית'

اختلاف نسخه‌ای: در این نسخه، عبارت «از عشق» تا «چگونه او، متبارک باد» وجود ندارد.

یادداشت كهوت

ببוכ 414 ליתא תי' אלו.

10 שו"ה מחדש — בכל יום

اختلاف نسخه‌ای: در این نسخه، عبارت «نو می‌کند» تا «هر روز» وجود ندارد.

یادداشت كهوت

ببוכ 633: ליתא.

11 מלכותך מכ"ע

داوود (דוד) ה' را می‌ستاید: «فرمانروایی تو فرمانروایی همه دوران‌هاست!»؛ یعنی روشن است که مقصود، فرمانروایی‌ای برای همه دوران‌ها، جاودانه است. آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) واژه «عوالم» (عولמים, olamim) را چنین می‌خواند: مرتبه فرمانروایی (ملכות, Malchus) ה' مرتبه‌ای است که از آن همه عوالم آفریده می‌شوند و در هستی باقی می‌مانند.

13 Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מלכותך מלכות קל-עלמים וממשלתך בכל-דור ודור:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت كهوت

תהלים קמה, יג.

12 שו"ה כי — עליונים ותחתונים

اختلاف نسخه‌ای: در این نسخه، عبارت «زیرا» تا «برتر و فروتر» وجود ندارد.

یادداشت كهوت

ببוכ 633: ליתא.

13 ואתה מחי את כולם

از دعای لاویان: «تنها تو ה' هستی... و تو به همه آنها حیات می‌بخشی.» این عبارت برای نشان‌دادن این نکته نقل می‌شود که همه عوالم حیات خود را از ה' می‌گیرند.

9:6 Nehemiah 9:6 נחמיה ט':ו

אתה-הוא ה' לבדך אתה עשית את-השמים שמי השמים וכל-צבאם הארץ וכל-אשר עליה היםים וכל-אשר בהם ואתה מחיה את-כלם וצבא השמים לך משתחווים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت كهوت

נחמיה ט, ו.

بند 5

14 אנשים מלומדה

اشعيا (ישעיהו) قومی را سرزنش می‌کند که «ترسشان از من، فرمانی از آدمیان است که طوطی‌وار آموخته‌اند.» آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) این تعبیر را برای شناخت فرمانروایی ה' به کار می‌برد که صرفاً آموخته شده و حقیقتاً احساس نشده است.

Isaiah 29:13 ישעיהו כ"ט:י"ג

ויאמר אדני יען כי נגש העם הזה כפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלמדה:

And the L-rd said: Forasmuch as this people draw near, and with their mouth and with their lips do honour Me, But have removed their heart far from Me, And their fear of Me is a commandment of men learned by rote

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

بند 6

15 ברוך ה' אלקי ישראל

ارجاعات Kehot برای این کلمات (یادداشتش در پایین آمده است).

یادداشت كهوت

קו, מזח.

16 یادداشت Kehot برای این عبارت به I Chronicles 16:36 ارجاع می‌دهد.

I Chronicles 16:36 דברי הימים א ט"ז:ל"ו

ברוך ה' אלקי ישראל מן-העולם ועד העולם ויאמרו כל-העם אמן והלל לה'

Blessed be the L-RD, the G-d of Israel, From everlasting even to everlasting. And all the people said: 'Amen,' and praised the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם

این مزمور با این عبارت پایان می‌یابد: «مبارک است نام چهارحرفی (ה') Havayah [אסرایל, از جهان تا جهان]؛ که آشکارا یعنی: «از ازل تا ابد». آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) آن را «از جهان تا جهان» می‌خواند: برکت, یعنی فرودآوردن نام ה', به هر عالمی می‌رسد, حتی به همین جهان مادی.

Psalms 106:48 תהילים ק"ו:מ"ח

ברוך-ה' אלקי ישראל מן-העולם ועד העולם ואמר כל-העם אמן הללו קה':

Blessed be the L-RD, the G-d of Israel, from everlasting even to everlasting, and let all the people say: 'Amen.' Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

18 שו"ה ולהרחיב — בשבח

در یک نسخه خطی, به جای عبارت «و با شرح و بسط» تا «در ستایش», این نسخه عبارت «در آیات ستایش او» (בפסוקי שבחו) را دارد.

یادداشت كهوت

ببוכ 633: בפסוקי שבחו.

7 בנד

19 בקרב איש ולב עמוק

داوود (דוד) בדکاریانی را که در نهان دسیسه می‌چینند چنین وصف می‌کند: «اندیشه درونی هر مرد و دل ژرف‌اند». آلتز ربه این عبارت را برای تأملی به کار می‌گیرد که در ژرفای دل استوار می‌شود.

Psalms 64:7 תהילים ס"ד ז:

יחפשׁוֹעוֹלֹת תִּמְנוּ חֶפֶז מִחֶפֶז וְקָרַב אִישׁ וְלֵב עֲמָק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יادداشت كهوت

ע"פ תהלים סד, ז.

20 שמע ישראל

موسی (مשה) بنی‌اسرائیل را فرا می‌خواند: «بشنو، ای اسرائیل: نام چهارحرفی (ה', Havayah), ה' ماست; ה' یگانه است»; این نخستین آیه شِماع (שמע, Shema) است. آلتز ربه (ادمیور הזקן) «بشنو» را به معنای فهمیدن می‌گیرد و «یکی» را بر پایه حروفش توضیح می‌دهد.

Deuteronomy 6:4 דברים ו':ד

שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד:

HEAR, O ISRAEL: THE L-RD OUR GOD, THE L-RD IS ONE.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 שמע לשון הבנה

ماامر (maamar: درس‌گفتار) آغازین تורה اور (تורה اور) (1a) שמע را به معنای فهمیدن توضیح می‌دهد و عین بزرگ آن را نمایانگر هفت صفت علوی می‌داند که همچنان در سرچشمه خود هیچ استقلالی ندارند. آنچه به پایین کشیده می‌شود تنها مرتبه «نام» است؛ چنان‌که در عبارت «نام شکوه فرمانروایی او مبارک باد» آمده است، زیرا «فرمانروایی تو، فرمانروایی همه عوالم است». در 38b (میکتس)، שמע به معنای فهمیدن یعنی تأمل در این‌که نوری که همه عوالم را پر می‌کند (مמלא כל עלמין, memalei kol almin) و نوری که همه عوالم را فرا می‌گیرد (סובב כל עלמין, sovev kol almin), از ه' امتداد می‌یابند.

يادداشت كهوت

נסמן לעיל א, א. לח, ב.

22 אחד ז' רקיעים

ارجاعات Kehot برای این کلمات (یادداشتش در پایین آمده است).

يادداشت كهوت

שו"ע או"ח סס"א ס"ו.

23 אחד ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם

طبق قانون دینی یهود (הלכה, halachah), باید حرف ח (ches) در واژه «یکی» (אחד, Echad) را کشیده ادا کرد تا ה' را در آسمان و زمین به پادشاهی بنشانند، و حرف ד (dalet) را نیز کشیده ادا کرد تا بیندیشند که تنها او بر چهار جهت جهان فرمان می‌راند. آلتز ربه از این برداشت از حروف «یکی» بهره می‌گیرد.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 61:6 שולחן ערוך, אורח חיים ס"א:ו

צריך להאריך בחי"ת של אחד כדי שימליך הקב"ה בשמים ובארץ שלזה רומז החטטורות שבאמצע הגג החי"ת ויארץ בדל"ת של אחד שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בדי' רוחות העולם ולא

יארץ יותר מכשיעור זה ויש נוהגים להטות הראש כפי המחשבה מעלה ומטה ולד' רוחות:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

8 בנד

24 ואהבת הוא מלשון רצון

يادداشت به بحث Sefer HaChakirah درباره ریشه אבה (avah, خواستن) اشاره می‌کند؛ از این ریشه، «واהבת» (ve'ahavta) به معنای اراده فهمیده می‌شود.

Song of Songs 7:1 שיר השירים ז':א

שובי שובי השולמית שובי שובי וְנִחֲזֶה־בָּךְ מִהִתְחַזּוּ בַשּׁוֹלְמִית מִמְּחֻלַּת הַמִּתְחַנִּים:

Return, return, O Shulammit; Return, return, that we may look upon thee. What will ye see in the Shulammit? As it were a dance of two companies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

يادداشت كهوت

מלשון אבה. ראה ספר החקירה לכ"ק הצ"צ (הוצאת תשס"ג) צא, א ודף קמז, ב בערך אבה. לקו"ת בהעלותך כט, ד. ראה כג, א. שה"ש ז, א. לג, ד.

25 בכל לבבך בשני יצריך

موسی (مשה) فرمان می‌دهد: «و ה' Havayah) אלקיך را با تمام دل, با تمام جان و با تمام توانت دوست بدار.» آلتز ربه (ادمیور הזקן) عبارت «و دوست بدار» را ناظر به اراده می‌گیرد.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Berakhot 54a:6 ברכות נ"ד א:ו

חייב אדם לךר על הרעה קשם שמכר על הטובה, שנאמר: "וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וגו'". "בכל לבבך" — בשני יצריך, כיצד טוב וביצד הרע. "ובכל נפשך" — אפילו הוא נוטל את נפשך. "ובכל מאדך" — בכל ממונה. דבר אחר: "בכל מאדך" — בכל מדה ומדה שהוא מודד לך תרי מודה לו.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; ... "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

يادداشت كهوت

דברים ו, ה. ברכות נד, א.

26 מי לי בשמים

آساف به ה' می‌گوید: «در آسمان چه کسی را دارم ؟ و با تو، در زمین هیچ چیز نمی‌خواهم.» این سخن دگرگونی اراده‌ای را بیان می‌کند که در آن،

انسان جز ه' هیچ نمی‌خواهد.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מיילי בשמים ועמך לא תפצתי בארץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire
.none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יادداشت كهوت

תהלים עג, כה. באוה"ת ויחי כרך ו תתשמא, ב גוסף קיצור: (נת' ענין אה"ע
שהיא האהבה הנלקח' מהעולמו' כשיתבונן איך שחיות כל העולמו' רק
מבחי' מל' והוא ית' קדוש ומובדל וכו' שע"ז יעקור רצונו מהבלי העולם
ועמך לא תפצתי). ע"כ.

27 | יאדאשט Kehot برای این عبارت به Genesis 49:12 ارجاع می‌دهد.

Genesis 49:12 בראשית מ"ט:י"ב

חבלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב:

His eyes shall be red with wine, And his teeth white with
.milk

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

بند 9

28 | תוכה רצוף אהבה

آیه تخت روان شاه سلیمان (שלמה) را وصف می‌کند: «درونش با عشق
منقش است.» آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) این عبارت را بر عشق عالمی (אהבת
עולם, ahavas olam) حمل می‌کند؛ عشقی که جان را از درون پر می‌کند.

Song of Songs 3:10 שיר השירים ג':י'

עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרקבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות
ירושלם:

He made the pillars thereof of silver, The top thereof of gold,
The seat of it of purple, The inside thereof being inlaid with
.love, From the daughters of Jerusalem

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 | כי חלק הוי' ממש עמו

موسی (مשה) در سرود خود می‌گوید: «زیرا قوم او سهم نام چهارحرفی
(ה', Havayah) است؛ یعقوب (יעקב) قرعۀ میراث اوست»: «ה' اسرائیل را
برای خود برگزید. آلتز ربه کلمات را به‌گونه‌ای دیگر، به معنای «حقیقی»،
می‌خواند: قوم او سهمی از ه' است؛ روح حقیقتاً بخشی از ه' است، و
عشق عظیم (אהבה רבה, ahavah rabbah) در همان‌جا ریشه دارد.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט'

כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו:

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of
.His inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 | יאדאשט Kehot برای این عبارت به Judges 9:13 ارجاع می‌دهد.

Judges 9:13 שופטים ט':י"ג

ותאמר להם הגפן תחזלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים וקלתי
לנוע עליה עצים:

And the vine said unto them: Should I leave my wine, which
?cheereth G-d and man, and go to hold sway over the trees

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 | יאדאשט Kehot برای این عبارت به Isaiah 55:1 ارجاع می‌دهد.

Isaiah 55:1 ישעיהו נ"ה:א'

הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו
בלוא כסף ובלוא מקהיר יין וקלב:

Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that
hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine
.and milk Without money and without price

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

بند 10

32 | ואני ה' לא שנית

از زبان ملاکی (מלאכי), ה' می‌فرماید: «زیرا من, نام چهارحرفی (ה',
Havayah), تغییر نکرده‌ام, و شما, فرزندان یعقوب (יעקב), از میان
نرفته‌اید.» آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) از این آیه استفاده می‌کند تا نشان دهد
که ه' فراتر از عوالم است و عوالم هیچ تأثیری بر او ندارند.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו'

כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא קליהם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not
.consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יادداشت كهوت

מלאכי ג, ו.

33 | בכל מאדך

«با تمام توانت» (בכל מאדך, bechol me'odecha): عشقی بی‌حد و
اندازه. این تعبیر توصیف می‌کند که عشق عظیم (אהבה רבה, ahavah
rabbah) هنگام آشکارشدن چگونه پدیدار می‌شود.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
.with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 | בתניא ס"פ מ"ג . . י"ט

فصل ۴۲ تانیا دو عشق را شرح می‌دهد: عشق عظیم, عشق در لذت‌ها که از
بالا به‌صورت هدیه می‌آید, و عشق جاودان که از درک عظمت ه' سرچشمه
می‌گیرد. فصل ۱۹ عشقی را توضیح می‌دهد که در نفس الهی پنهان است و
نفس بنا بر سرشت خود مشتاق است به سرچشمه‌اش بییوندد.

يادداشت كهوت

ראה לקו"ת במדבר ט, ד. בתו"א דפוס א' נדפס ההגהה באותיות רגילות.
בבזך 414. 633 ליתא ההגהה.

35 | יאדאשט Kehot برای این عبارت به Eruvin 65a ارجاع می‌دهد.

Eruvin 65a עירובין ס"ה א

بند 11

36 | והנה ההפרש

اور هتوراه (اور התורה) بر پینحاس (פינחס) بخشی از اینجا و از شرح
(ביאור, biur) پس از آن را نقل می‌کند.

يادداشت كهوت

באוה"ת פנחס ע' א'קנז מביא קטע מכאן, ומהביאור דלקמן. בלקו"ת במדבר
ט, ד. בלק סח, ב מציין לכאן. וראה בהנסמן לעיל מז, א.

37 ממקור חוצבה

پس از عبارت «از سرچشمه‌ای که از آن تراشیده شده»، اور هتوراه این علت را می‌افزاید: «زیرا قوم او در حقیقت بخشی از **ה'** هستند، و نوشته شده است: "من، **ה'**، تغییر نکرده‌ام"، و مانند آن؛" و سپس «ازاین‌رو».

یادداشت کھوت

באזה"ת שם נוסף "כי חלק ה' ממש עמו ואני ה' לא שניתני כתיב כו" לכן.

38 שאה"ר אין לה הפסק

این یادداشت به ناسازگاری ظاهری اشاره می‌کند: این گفتار می‌گوید عشق عظیم گسست ندارد، در حالی که گفتار «وְעָסִיטָא תְּסִיב» (ועשית ציצן) می‌گوید پس از نماز گسسته می‌شود. یادداشت احتمال می‌دهد عشقی که در لذت‌هاست و از طریق پیشانی‌بند کاهن بزرگ (ציצן, tzitz) که موشه (مשה) ساخته بود به پایین کشیده می‌شود، بی‌گمان هرگز گسسته نمی‌شد؛ زیرا موشه نیروی مخالفی عمالیک (עמלק, Amalek) را نیز دفع می‌کند و آن پیشانی‌بند همواره پوشیده می‌شد.

یادداشت کھوت

בסה"מ תרמ"א ע' קלג: בתו"א ד"ה חכלילי כ' שאה"ר אין לה הפסק, ובד"ה ועשית ציצן [=ג,] שאה"ר יש לה הפסק אחר התפילה, אך אהבה רבה זו שהיא אהבה בתענוגים שאפ"ל שהכהן יכול להמשיך זה מחמת שזהו כנהא ברעו"ד כמ"ש רבינו ז"ל, אך ע"י הציצן שעשה משה י"ל שודאי נמשך כי משה גם מודה בחי' הלעו"ז דעמלק, וע"י שהי' נושא תמיד הציצן בודאי לא היה הפסק, ע"כ.

39 אין בזה לעומת זה

یادداشت توضیح می‌دهد که عشق موردنظر در اینجا، عشق یحیده است. حاشیه آنجا می‌گوید که پوسته (קליפה, kelipah) «بازتاب بازتاب» ندارد، یعنی احاطه احاطه؛ و یحیده حقیقتاً یگانه است و هیچ چیز در برابرش نیست. از این نکته برای آشتی دادن این گفتار، که عشق عظیم را بی‌هیچ مقابلی می‌داند، با جاهایی بهره می‌گیرد که می‌گویند پوسته نیز اراده‌ای فراتر از عقل دارد: پوسته مرتبه نخست احاطه را دارد، اما مرتبه دوم، یعنی یحیده، را ندارد.

یادداشت کھوت

הכוונה לאהבה דבחי' יחידה, הגהת כ"ק אדמו"ר הצי"צ לקו"ת תצא לו, ג. וראה בספר הערכים-הב"ד כך א' ערך אהבה מסותרת במילואים הערה 380 מהביאור באזה"ת דברים ע' לג.

40 לעומת זה

کوهلت (קהלת) می‌گوید: «אלקים یکی را در برابر دیگری آفرید.» آموزه‌های حسیدی (חסידות, Chassidus) این آیه را چنین می‌فهمد که هر مرتبه‌ای از قداست، همتایی در سوی مخالف قداست دارد؛ اما آلتز ربه (آدمو"ר הזקן) می‌گوید عشق عظیم (אהבה רבה, ahavah rabbah) هیچ همتایی ندارد.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':יד

ביום טובה הנה בטוב וביום רעה ראה גם את־זה לעֲמַת־הָ עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים עַל־דְּבַר שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוֹמָה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

بند 12

41 بل תמוט עולם ועד

در مزامیر آمده است که **ה'** زمین را بر بنیادهایش استوار ساخت؛ «تا ابدالابد جنبش نخواهد خورد.» آلتز ربه (آدمو"ר הזקן) این سخن را بر اثر

عشق عظیم (אהבה רבה, ahavah rabbah) تطبیق می‌کند؛ اثری که هرگز از دل رخت برنمی‌بندد.

Psalms 104:5 תהילים ק"ד:ה

יְסִד־אָרֶץ עַל־מְכוּנֶיהָ בִּלְתַּמּוּט עוֹלָם וָעֶד:

Who didst establish the earth upon its foundations, that it should not be moved for ever and ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 בכל מאדך

«با همهٔ توانت»: عشقی بی‌حدومرز که **אהבה רבה** با آشکار شدن به آن بدل می‌شود.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

וְאַהֲבַת אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 נכנס יין יצא סוד

«شراب که وارد شود، راز بیرون می‌آید.» آلتز ربه در اینجا شراب را با تورات یکی می‌داند؛ تورات عشقی پنهان را آشکار می‌سازد.

Eruvin 65a:19–20 עירובין ס"ה א':יט-כ'

אָמַר רַבִּי הִיא: קָל הַמַּתִּירֶשׁב בְּיָמֵינוּ — יֵשׁ בּוֹ דַּעַת שְׂבָעִים זָקֵנִים. "יִינִי" נִתֵּן בְּשִׁבְעִים אוֹתִיּוֹת, וְ"סוּד" נִתֵּן בְּשִׁבְעִים אוֹתִיּוֹת. נִכְנָס יֵינִי — יֵצֵא סוּד. אָמַר רַבִּי חֲנִינִי: לֹא נִבְרָא יֵינִי אֶלָּא לְנִחַם אֲבֵלִים וּלְשַׁלֵּם שָׂכָר לְרָשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּנּוּ שָׂכָר לְאוֹבֵד וְגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

44 כיצד תהי' אה"ר זו

آن maamar توضیح می‌دهد که از راه مطالعهٔ تورات، ارادهٔ اعلی را به حکمت فرومی‌آورند؛ سپس **ה'** «ارادهٔ تو را چون ارادهٔ خود می‌سازد»: عشق عظیم از بالا در انسان می‌تابد، همان عشق بی‌کُران «با تمام توانت» که از عشقی که از فهم زاده می‌شود، برتر است. همچنین می‌افزاید که این آشکارشدن به زمان دعا تعلق دارد و پس از آن از میان می‌رود.

یادداشت کھوت

ראה לקו"ת שה"ש ד"ה צאינה וראינה (השני).

بند 13

45 כמארו"ל ערבים עלי ד"ס

منابع این گفته در 52 ذکر شده‌اند؛ در آنجا مقاله‌ای حسیدی برای توضیح سخن حکیمان دربارهٔ «زیرا عشق تو از شراب بهتر است» آغاز می‌شود: «سخنان کاتبان برای من از شراب تورات دلپذیرتر است؛» و می‌پرسد چرا گفته شده «برای من» (עלי, alai).

یادداشت کھوت

נסמן לקמן נב, ד.

46 וירא אלקים את האור כי טוב

«و **ה'** دید که نور نیکوست.» آلتز ربه (آدمو"ר הזקן) این نور را با عشق یکی می‌داند.

Genesis 1:4 בראשית א':ד

וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:

And G-d saw the light, that it was good; and G-d divided the light from the darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت کھوت

47 כי טוב לגנוז בתורה

גמרא (גמרא) מיگوید نوری که در روز نخست آفریده شد، برای صالحان در زمان آینده پنهان شد؛ و این را از عبارت «و ה' دید که نور نیکوست» استنباط می‌کند. آلتֶר רֵבֶה در اینجا می‌گوید که این نور در تורה پنهان است.

Chagigah 12a:10-11 חגיגה י"ב א'-י"א

ולמי גנזו — לצדיקים לעתיד לבא, שנאמר: "וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב", וְאִין "טוֹב" אֶלָּא צְדִיק, שנאמר: "אָמְרוּ צְדִיק כִּי טוֹב". כִּיֹּן שֶׁרָאָה אֹר שֶׁגִּנְזוּ לְצַדִּיקִים שְׁמָחָה, שנאמר: "אֹר צְדִיקִים יְשֻׁמָּח".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

یادداشت کھوت

בלקו"ת במדבר יח, ד: גנזו לצדיקים והיכן גנזו היינו בתורה וע' בזהר פ' תרומה דקמ"ט א'. וראה חגיגה יב, א (לצדיקים לעתיד לבא). דגל מחנה אפרים פ' בראשית בשם הבש"ט. וראה סה"מ תרפ"ד ע' רנ בהערה.

48 לגנוז בתורה

ליקוטי תורה (לקוטי תורה), که در یادداشت کھوت به آن ارجاع شده، برای این تعلیم که نور پنهان در تורה ذخیره شد، به این بخش از زوהار (זוהר) اشاره می‌کند. زوהار می‌گوید هر جا مردم شبانه در تורה زحمت می‌کشند، رشته‌ای از آن نور پنهان بر آنان فروز آورده می‌شود.

Zohar, Terumah 37:415-38:424 ספר זוהר, תרומה ל"ז:תט"ו-ל"ח:תכ"ד

Said R. Judah: 'Had it been hidden away altogether, the world would not have been able to exist for one moment. But it was only hidden like a seed which generates others, seeds and fruits, and the world is sustained by it. There is not a day that something does not emanate from that light to sustain all things, for it is with this that the Holy One nourishes the world. Moreover, whenever the Torah is studied by night, a ... little thread of this hidden light steals down and plays

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

49 פותח את ידיך

داوود (דוד) ה' را می‌ستاید: «دست را می‌گشایی و هر موجود زنده‌ای را [با] اراده (ratzon, רצון) خشنود می‌سازی؛ روشن است که ه' آنچه را هر آفریده‌ای می‌خواهد، برایش فراهم می‌کند. آلتֶר רֵבֶה «دست تو» (ידך, yadecha) را به معنای «یودهای تو» (יודין, yudin) می‌خواند؛ یعنی انقباض‌های الهی‌ای که تורה می‌گشاید.

Psalms 145:16 תהילים קמ"ה:ט"ז

פּוֹתַח אֶת־יָדְךָ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן:

Thou openest Thy hand, And satisfiest every living thing with favour.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت کھوت

תהלים קמה, טז. בלקו"ת מסעי צה, א מצייך לכאן. וראה לקמן בסוף הביאור מז, ד.

50 שו"ה יין — על האהבה

یک نسخه‌بدل: در این دست‌نویس به‌جای «درباره عشق»، «درباره نور عشق» آمده است.

یادداشت کھوت

בבזך 414: על אור האהבה.

51 שו"ה פותח — להיות גילוי

یک نسخه‌بدل: این دست‌نویس عبارت «تا کشاندن تجلی صورت گیرد» (להיות המשכת גילוי) را دارد.

یادداشت کھوت

בבזך 414: להיות המשכת גילוי.

52 ומשביע לכל חי

آیه با این عبارت پایان می‌یابد: «و هر موجود زنده‌ای را [با] خشنودی (רצון, ratzon) سیراب می‌کند؛ آشکارا, ה' خواست هر آفریده‌ای را برمی‌آورد. آلتֶר רֵבֶה (ادمو"ר הזקן) רצון را به معنای «اراده» می‌خواند: اراده برین که در همه حیاتِ عوالم و در نفس آشکار می‌شود.

Psalms 145:16 תהילים קמ"ה:ט"ז

פּוֹתַח אֶת־יָדְךָ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן:

Thou openest Thy hand, And satisfiest every living thing with favour.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 ששואלים את האדם קבעת עתים לתורה

یک نسخه‌بدل: این دست‌نویس می‌افزاید: «حتی کسی که نمی‌تواند پیوسته به تورات بپردازد، با این همه باید اوقات ثابتی را برای تورات مقرر کند.»

Shabbat 30a שבת ל' א

یادداشت کھوت

שבת ל', א. בבזך וישב — ויחי גוכתי"ק הצ"צ ובבזך 414 נוסף: שאפי' מי שא"א לו לעסוק בתורה תמיד מ"מ יקבע עתים לתורה.

54 קבעת עתים לתורה

هنگامی که انسان را برای داوری حاضر می‌کنند، از جمله از او می‌پرسند: «آیا اوقات ثابتی برای تورات تعیین کردی؟» آلتֶר רֵבֶה توضیح می‌دهد چرا: مطالعه تورات، عشقی را که در ریشه نفس نهفته است آشکار می‌سازد.

Shabbat 31a:11 שבת ל"א א:י"א

אָמַר רַבֵּא: בְּשַׁעֲה שְׁמַכְנִיסִין אָדָם לְדִין, אומרים לו: נְשֵׂאת וְנָתַת בְּאַמְנוּנָה? קִבַּעַת עֵתִים לַתּוֹרָה? עֲסַקְתָּ בְּפִרְיָהּ וּרְבִינָה? צִפִּיתָ לִישׁוּעָה? פִּלְפַּלְתָּ בְּחֻמְקָהּ? הִבְנַת דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר? וְאִפִּילוּ הִכִּי, אִי נִרְאֶת ה' הִיא אוֹרָךְ — אִין, אִי לֹא — לֹא. מִשָּׁל לְאָדָם שְׁאָמַר לְשִׁלּוּחוֹ: הַעֲלָה לִי כּוֹר חֵישׁוֹן לְעֵלְיָהּ. הֲלָךְ וְהַעֲלָה לוֹ. אָמַר לוֹ: עֵינֶיךָ לִי בֶּהֱן קֵב חוֹמְטוֹן? אָמַר לוֹ: לֹא. אָמַר לוֹ: מוֹשֵׁב אַם לֹא הַעֲלִיתָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

55 לידי ודברת במ

אור התורה خلاصه‌ای می‌افزاید: **אהבה رבה** پنهان است و در نفس ریشه دارد، زیرا «قوم او بهره‌ה' است»: ازاین‌رو نفس به سرچشمه خویش، یعنی خود **این** **سוף**، اشتیاق دارد. این عشق از ذات **ה'** سرچشمه می‌گیرد، نه از بی‌سول عوالم، و ازاین‌رو **אהבה رבה** نامیده می‌شود. در دل قرار نمی‌گیرد، همتایی ندارد و از راه مطالعه تورات و اراده برین آشکار می‌شود.

یادداشت کھوت

באוה"ת ויחי שם נוסף קיצור: (נת' ענין) אה"ר שהיא אהבה המסותרת ומושרשת בנפשו מצד מקור חוצבה כי חלק ה' עמו ולזאת תכסוף למקורה שהוא א"ס ב"ה עצמו שאינו בגדר עלמין כלל, ונמצא אהבה זו נלקח' מצד עצמות א"ס ולא מצד ביטול העלמין ולכן נק' אה"ר שאינה מתיישבת בלב

60 הנה עין ה' אל יראיו

סראינדע מזמור מיגוידי: «בנגר, چشم ה' به سوی کسانی است که از او می‌هراسند, به سوی کسانی که به مهر او امید دارند.» نگاه ה' به انسان, پاسخ نگاه انسان به سوی اوست.

Psalms 33:18 תהילים ל"ג:י"ח

הנה עין ה' אלי-יראיו למינהלים לחסדו:

Behold, the eye of the L-RD is toward them that fear Him,
Toward them that wait for His mercy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יادداشت קהות

תהלים לג, יח. בבד 414. 633 נוסף אחר תי' יראיו: ובאתעדל'ת והנה עיני תמיד אל ה' אתעדל'ע עין ה' אל יראיו: והוא בחי'.

61 לאסתכלא ביקרא דמלכא

יادداشت קהות به این فراز از زوהار (זהר) اشاره می‌کند که در آن عبارت «نگریستن به شکوه شاه» آمده است; این عبارت در اینجا عشق در لذتها را توصیف می‌کند, عشقی همچون دیدن.

Zohar II, 47b זח"ב מז, ב

יادداشت קהות

ראה זח"ב מז, ב.

62 וצ"ע בתניא פמ"ג

אור התורה همین دشواری را مطرح می‌کند: آنچه در اینجا توضیح داده شده, یعنی اینکه عشق سرشار از لذت بالاتر از عشق بزرگ است, ظاهراً با **תניא**, فصل ۴۲, تناقض دارد; زیرا آنجا گفته شده عشق بزرگ همان عشق سرشار از لذت است.

יادداشت קהות

ראה אור'ת ויחי כרך ב שסח, ב. שלכאורה המבואר בתו"א כאן דאבהב בתענוגים היא למעלה מאה"ר, סותר למ"ש בתניא פ' מג שאה"ר היא אבהב בתענוגים ע"ש. וראה יהל אור ע' תיח.

63 אחותי רעיתי יונתי

محبوب بر در عروSSH می‌گوید: «برایم بگشا, ای خواهرم, ای محبوبم, ای کبوترم.» آلتز ربه به توضیحی که در جای دیگر آورده اشاره می‌کند: «خواهر» عشق طبیعی است و «کبوتر» عشق در لذتها.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב'

אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי-לי אהתי רעיתי יונתי תמתי
שראשי נמלא-טל קנוצותי רסיסי לילה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh:
'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For
my head is filled with dew, My locks with the drops of the
'night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 עיניך יונים

محبوب عروSSH را می‌ستاید: «بنگر, ای محبوبم, تو زیبایی... چشمانت کبوتران‌اند.» همان‌گونه که کبوتران پیوسته به یکدیگر می‌نگرند و از این کار لذت می‌برند, جان نیز با عشق در لذتها به ه' می‌نگرد.

Song of Songs 1:15 שיר השירים א:ט"ו

הנה נפה רעיתי הנה נפה עיניך יונים:

Behold, thou art fair, my love; behold, thou art fair; Thine
.eyes are as doves

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

יادداشت קהות

שה"ש א, טו.

ואין לה לעומת זה ויצאיתה לא הגלוי הוא ע"י עסק התורה שהיא רצון העליון וע"י מתגלה אה"ר זו שהיא בחי' רצה"ע שבנפש. ע"כ.

56 ודברת במ

«و هنگامی که در خانه‌ات می‌نشینی و هنگامی که در راه می‌روی, درباره آنها سخن بگو.» عشق پیوسته‌ای که از طریق تورات آشکار می‌شود, انسان را به این می‌رساند.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

ושונתם לבניך ודברת במ בשבתך בביתך ובלקחך בדרך ובשכרך
ובקומך:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and
shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when
thou walkest by the way, and when thou liest down, and
.when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 וע' באגה"ק ד"ה איתא רפ"ד דמגלה

رسالة ۲۹ با این آموزش تلمودی آغاز می‌شود و می‌پرسد چرا هلاخوت «تاج تورات» نامیده شده‌اند. توضیح می‌دهد که نوری که برای پارسایان نهان شده است, یعنی لذت «آنگاه در نام چهارحرفی (ה', Havayah) به وجد خواهی آمد». آن‌قدر عظیم است که نفس تاب آن را ندارد, مگر آنکه در جامه‌ای پوشانده شود که از بیرونی‌ترین مرتبه آن نور گرفته شده است; این مرتبه را با نیروی اراده یکی می‌داند.

يادداشت קהות

סי' כט. וכן בכמה מקומות מצייין הצ"צ כן לד"ה זה, ולא מסמן לד"ה אהעט"ב.

58

گمارا (גמרא) از میشنا (משנה) این عبارت را نقل می‌کند: «هر که از تاج بهره گیرد, از دنیا می‌رود»; و ریش لاکیش (ריש לקיש) توضیح می‌دهد: مقصود کسی است که از فردی بهره می‌گیرد که هلاخوت (הלכות, halachos; احکام توراتی) را می‌آموزد; هلاخوت تاج تورات‌اند. رساله ایگרת هاكودش (אגרת הקודש, Iggeres HaKodesh) که آلتز ربه به آن اشاره می‌کند, با همین تعلیم آغاز می‌شود.

Megillah 28b:14 מגילה כ"ח ב:י"ד

תנו תהם: ודאשתמש בתגא — תני ריש לקיש: זה המשמש במי
ששונה הלכות בתרה של תורה.

We have learned in another place: Whoever makes use of a
crown, passes away [from the world] and Resh Lakish
taught: This applies to one who accepts service from one who
can repeat halakhoth, the crown of Torah. And Ulla said
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

15 بند

59 عيني تמיד אל ה'

داوود (دוד) می‌گوید: «چشمانم پیوسته به سوی ه' است, زیرا او پاهایم را از دام رها خواهد کرد.» آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) «چشم‌ها» را در برکت یعقوب (יעקב) به معنای این نگاه پیوسته به سوی ه' می‌گیرد.

Psalms 25:15 תהילים כ"ה:ט"ו

עيني תמיד אליה' כי הוא-יציא מרשת רגלי:

Mine eyes are ever toward the L-RD; For He will bring forth
.my feet out of the net

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

يادداشت קהות

תהלים כה, טו.

65 וכמ"ש בזהר

در شرح عبارت «چشمات را از من برگردان»، زوهار از زبان ה' می‌گوید که چشم‌های محبوب «مرا با شعله‌های عشق افروخته‌اند.» آلتز ربه این عبارت را برای بیان عشقی در لذت‌ها به کار می‌برد که فراتر از گنجایش قلب شعله‌ور می‌شود.

Zohar III, 84a זח"ג פד, א

یادداشت كهوت

זח"ג פד, א. رאה תו"ח מקץ ריג, א שמפרש: "שזהו נגד רצון ה' האמיתי שחפץ להיות לו דירה בתחתונים בתו"מ ולא בהעלאה והתכללות הנפש למעלה בשלהובא כו' שע"ז אמר הסבי עיניך כו'". ראה סה"מ תרמ"ט ע' רנח.

66 הסבי עיניך

محبوب به عروسش می‌گوید: «چشمات را از من برگردان، زیرا مرا از پا درآورده‌اند.» زوهار آن را چنین می‌فهمد که ה' می‌گوید این چشم‌ها او را با شعله‌های عشق افروخته‌اند.

Song of Songs 6:5 שיר השירים ו:ה'

הסבי עיניך מננדי שהם הרהיבני שערך כערך העזים שגלשו מן הגלעד:

Turn away thine eyes from me, For they have overcome me.
Thy hair is as a flock of goats, That trail down from Gilead
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 במ"א ע"פ עיניך יונים

לקוטי תורה آیه «چشمات همچون کبوتران است» را چنین توضیح می‌دهد: همان‌گونه که جفتی از کبوتران، نر و ماده، پیوسته به یکدیگر می‌نگرند و از دیدن یکدیگر لذت می‌برند، قوم یهود نیز «به جلال پادشاه می‌نگرند» و از هر چیزی درمی‌یابند که جز او چیزی نیست.

یادداشت كهوت

ראה לקו"ת שה"ש יד, ב.

68 וע"פ הראיני את מראיך

یادداشت Kehot احتمال می‌دهد که ارجاع به «بگذار سیمایت را ببینم» ناظر به meamar باشد که در همان‌جا چاپ شده است.

یادداشت كهوت

اولי הכוונה להנדפס במאמרי אדה"ז כתובים כרך ב ע' קכ.

69 הראיני את מראיך

محبوب کبوترش را که در شکاف‌های صخره پنهان است فرا می‌خواند: «بگذار چهره‌ات را ببینم، بگذار صدایت را بشنوم.» آلتز ربه به توضیحی که در جای دیگر دربارهٔ این آیه آورده اشاره می‌کند.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב:יד

יונתי בחגוי הסלע בסתר המדרגה הראיני את-מראיך השמיעני את-קולי כ-קולי ערב ומראיך נאנה:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice;
'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

بند 16

70 פירוש אدمومית העינים

أر هتوراه به نقل از مگید می‌آورد که دو گونه سرخی وجود دارد: یکی غبوره است و دیگری از شراب می‌آید که شادی است.

یادداشت كهوت

באזה"ת כאן שסט, א מביא בשם המגיד נ"ע כי יש ב' מיני אدمומית א' הוא גבורה והב' הוא מיין שהוא שמחה. מובא באזה"ת נ"ך ע' שי.

71 רשפי אש

عروس می‌خواهد: «مرا چون مَهري بر دل خود بگذار... زیرا عشق به‌اندازهٔ مرگ نیرومند است... شراره‌هایش شراره‌های آتشین است.» همین شراره‌های آتشین عشق‌اند که در تعبیر «سرخي چشم‌ها» چشم‌ها را سرخ می‌کنند.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו'

שימני כחותם על-לבך כחותם על-זרועך כ-עזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה רשפיה רשפי אש של-בתיה:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The
flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 אז תתענג כו' וקראת לשבת עונג

پیامبر به اسرائیل وعده می‌دهد که اگر شب‌ات را گرامی بدارند، «آنگاه از نام چهارحرفی (ה', Havayah) لذت خواهید برد.» این همان لذتِ شب‌ات است، عشقی که در لذت‌هاست.

Isaiah 58:14 ישעיהו נ"ח:יד

אז תתענג עלי' והרפתיד על-[במתי] (במותי) ארץ והאכלתיד נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר:

Then shalt thou delight thyself in the L-RD, And I will make thee to ride upon the high places of the earth, And I will feed thee with the heritage of Jacob thy father; For the mouth of the L-RD hath spoken it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

یادداشت كهوت

ישע"י נח, יד. יג. וראה לעיל טו, ג.

73 וקראת לשבת ענג

پیامبر به اسرائیل می‌گوید «شب‌ات را مایهٔ لذت بخوانید»؛ یعنی آشکارا آن را مایهٔ لذت بدانید و گرامی‌اش بدارید. شب‌ات زمانی است که عشقِ نهفته در لذت‌ها آشکار می‌شود.

Isaiah 58:13 ישעיהו נ"ח:י"ג

אם-תשיב משבת רגלך עשות חפצה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מקבד וכבודתו מעשות דרךך ממצוא חפצה ודבר דבר:

If thou turn away thy foot because of the sabbath, From pursuing thy business on My holy day; And call the sabbath a delight, And the holy of the L-RD honourable; And shalt honour it, not doing thy wonted ways, Nor pursuing thy business, nor speaking thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 מי שטרח בע"ש

در تلمود, ה' به کسانی که بدون به‌جا آوردن فرمان‌ها (מצוות, mitzvos), پاداش جهان آینده را می‌خواهند، چنین پاسخ می‌دهد: «هرکه در آستانهٔ شب‌ات تلاش کرده باشد، در شب‌ات خواهد خورد.» آلتز ربه (آدمو"ר הזקן) این سخن را بر تلاش روزهای هفته در دو عشق تطبیق می‌کند: تلاشی که لذتِ شب‌ات را آماده می‌سازد.

Avodah Zarah 3a:10 עבודה זרה ג' א"

אמרו לסניו: רבנו של עולם, תנך לנו מראש ונעשה. אמר להו הקדוש ברוך הוא: שוטים שבעולם! מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי

بند 18

79 ולבן שינים מחלב

نیمهٔ دوم برکت یعقوب (יעקב)، «و دندان‌هایش از شیر سپید است»، که ادامهٔ مامار (maamar) آن را توضیح می‌دهد.

Genesis 49:12 בראשית מ"ט:י"ב

חכלילי עינים מיין ולבן-שנים מחלב:

His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

بند 19

80 שו"ה שינים — מעשיו ודבוריו ומחשבותיו

یک نسخهٔ خطی چنین اختلافی دارد: در این نسخه «اعمال و اندیشه‌هایش» آمده، بدون «گفتارها».

یادداشت كهوت

בבוכ 633: מעשיו ומחשבותיו.

بند 20

81 כל חד לפום מאי דמשער בלבי

یادداشت Kehot نیز برای عبارت «هرکس مطابق آنچه در دل خویش می‌سجد» به همین بخش از زوهر ارجاع می‌دهد.

Zohar I, 129b זח"א קכט, ב

یادداشت كهوت

תניא בהקדמה לקו"ת במדבר א, א — שמציין לזח"א קכ, ב. וראה גם זח"א קכט, ב.

82 כל חד לפום מאי דמשער בלבי

زوهر (זהר) دربارهٔ «شوهرش در دروازه‌ها شناخته می‌شود» می‌گوید که هرکس ה' را به اندازه‌ای می‌شناسد که در دل خویش می‌سجد. آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) این را بر کار ویژهٔ هر شخص در بالایش عشق و هیبت (אהבה ויראה, ahavah veyirah) تطبیق می‌کند.

Zohar, Vayera 9:153–164 ספר הזהר, וירא ט':קנ"ג-קס"ד

But of a truth the Holy One makes Himself known to every one according to the measure of his understanding and his capacity to attach himself to the spirit of Divine wisdom; and thus “Her husband is known”, not “in the gates” (bishe'arim), but, as we may also translate, “by measure”, though a full knowledge is beyond the reach of any being

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

بند 21

83 למבקשי ה' יבינו כל

سليمان (שלמה) می‌گوید: «بدکاران داوری را در نمی‌یابند، اما جویندگانی نام چهارحرفی (ה', Havayah) همه‌چیز را در می‌یابند.» آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) این آیه را ناظر به راه‌های خودکاو می‌گیرد که جویندگان صادق خودشان بازمی‌شناسند.

Proverbs 28:5 משלי כ"ח:ה'

אנשי-יָרַע לא־יָבִינוּ מִשֹּׁפֵט וּמִבְקָשֵׁי ה' יָבִינוּ כָּל:

Evil men understand not justice; But they that seek the L-RD understand all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת? אלא אף על פי כן, מצוה קלה יש לי וסוכה שמיה, לכו ועשו אותה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

یادداشت كهوت

ע"ז ג, א. וראה בספר הערכים-חב"ד כרך א ערך אהבה מסותרת הערה 349.

بند 17

75 כל חיד הטועם אומר לי לי

در توضیح فراوانی سرزمین اسرائیل، گمارا (גמרא، גמرا) «حכלילי» (chachlili) را چنین می‌خواند: «חיד לי לי» (chech li li): «هر کام که آن را بجشد، می‌گوید: برای من، برای من.» آلتز ربه (ادمو"ר הזקן) کام چشنده را حکمت (חכמה, Chochmah) می‌خواند و «برای من» تکرار شده را دو عشقی می‌داند که با هم اوج می‌گیرند.

Ketubot 111b:17 כתובות קי"א ב:י"ז

ושמא תאמר אינו מרנה — תלמוד לומר: "סותה". ושמא תאמר אין בו טעם — תלמוד לומר: "חכלילי עינים מיין". כל חיד ששועמו, אומר: "לי לי". ושמא תאמר לנערים קפה ולזקנים אינו קפה — תלמוד לומר: "ולבן שנים מחלב", אל תיקרי "לבן שינים" אלא "לבן שנים".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

یادداشت كهوت

כתובות קיא, ב. رאה לקמן מח, ב. תוי"ח رمג, א. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תצט. תקרב. בלקו"ת במדבר יא, ג מציין לכאן.

76 שיתגלה בחי' חיד . . בעילוי אחר עילוי עד روم המעלות

این بخش در اور التורה رونویسی شده است و از آنجا چنین برمی‌آید که عبارت اینجا را Tzemach Tzedek اصلاح یا اضافه کرده است.

یادداشت كهوت

נעתק באור"ת פ' ויחי שעה, א. ומשמ נראה שכאן הלשון מתוקן או הוספה ע"י הצ"צ. אבל נמצא בבוכ 633 כמו שנדפס כאן.

77 המוסגר

یک اختلاف نسخه‌ای: این دست‌نویس‌ها توضیح داخل پرانتز را ندارند؛ و دست‌نویس 414 پس از «تا بلندترین مراتب» عبارت «بی‌پایان» را می‌افزاید.

یادداشت كهوت

(פי' חיד . . בתענוגים): ליתא בבוכ 414. 633. בבוכ 414 אחר תי' המעלות נוסף: עד אין קץ. באור"ת ויחי שם בסוף העמוד: אחותי רעייתי, לק"א פמ"ג. (נתי' פי' חכלילי עינים הוא תוקף האהבה בבחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא בבחי' תענוג עצום, והכל בא ע"י יינה של תורה כנ"ל שנכנס יין יצא סוד, ואהבה זו שבתענוגים גדולה מאה"ר ואה"ע הנ"ל וזהו חיד הטועם מתיקות ותענוג הנ"ל אומר לי לי שנכללי בו ב' אהבות דלעיל אה"ע ואה"ר וזהו בשבת אז תתענג על ה').

78 یادداشت Kehot برای این عبارت به Deuteronomy 6:5 ارجاع می‌دهد.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

ואהבת את ה' אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך ובכל-מאריך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

באזה"ת ויחי שם: (נת' ענין שיניים שטוחנות ומבררות המודו"מ שלו לשקול דרכיו ולפלס מעגלותיו וכן בבירורי המדות אהוי"ר שיהי' האהבה אמיתי' כו' לייגע א"ע כו'. והחלב של תורה מגדיל המדות שיהיו בגדלות המוחין ומזה יומשך ליבון השיניים שיהי' בהם בהירות בבירורי המדות בעילוי אחר עילוי שלא ביגיעה כו'). קיצור. יש בחי' אה"ע ואה"ר, אה"ע היא האהבה הנלקח' מהתבוננות בביטול העולמות לגבי הבורא ית' שחיותו וקיומו רק מבחי' שם כבוד מלכותו וכו' ויומשך מזה שיעקור רצונו מהבלי עולם ולא יהי' לו רצון בלתי לה' לבדו. ואה"ר היא המוסתרת ומושרשת בנפשו מצד כי היא חלק אלוה ממעל והיא נלקחת מצד עצמות אור א"ס ב"ה שאין העלמין ערוך אליו כלל ואין שייך אפי' כטפה מהים כו' ולפיכך אין לאהבה זו בחי' לעומת זה כלל כי לא נמצא דוגמתה בעיני עוה"ז. והנה יציאתה אל הגילוי הוא ע"י שנכנס יינה של תורה בנפש שע"ז יצא סוד שהיא אה"ר לגילוי לפי שהתורה היא בחי' גילוי רצה"ע וכת' פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון וגילוי רצה"ע שבנפש הוא אה"ר הנ"ל. וזה חכלילי עיניים הוא תוקף האהבה בתענוגים בחי' עיני תמיד אל ה' לאסתכלא ביקרא דמלכא והיא למעלה גם מאה"ר הנ"ל ובחי' זו מתגלה בשבת וקראת לשבת עונג וזהו ענין גילוי חך הטועם את היין הנ"ל שאור לי לי שנכללי' בזה אה"ר ואה"ע. ולבן שיניים היינו הטוחנות ומפררות המודו"מ שלו לשקול דרכיו כו' וכן בירורי המדות כו' הוא מחלב שמגדיל האיברים וכך חלב התורה מגדיל אהוי"ר ומזה יומשך ליבון השיניים שיהי' הבירור בהמדות בעילוי אחר עילוי שיהי' בהם לבנוני' ובהירות. ע"כ.

90 | יאדאשט Kehot برای این عبارت به Psalms 145:16 ارجاع می‌دهد.

Psalms 145:16 תהילים קמ"ה:ט"ז

פֻּתַח אֶת־יָדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן:

Thou openest Thy hand, And satisfiest every living thing with
favour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 שצריך לדקדק ולפשפש כו'

در نسخه‌ای خطی، این عبارت افزوده شده است: «و همه این‌ها مرتبه دندان‌هاست؛ اما همه این‌ها هنوز مرتبه خردی عقل است، زیرا باید واریسی کرد و خود را به رنج افکند و غیره.» یادداشت احتمال می‌دهد که متن چایی آن را به سبب همانندی واژه‌ها از قلم انداخته باشد.

יאדאשט כהوت

בבוך 633 נוסף: "וכ"ז הוא בחי' שיניים, אך כ"ז הוא עדיין בחי' קטנות השכל מאחר שצריך לדקדק ולהיות מייגע עצמו כו'". ואולי זה השמטת הדפוס במילים הדומות.

85 ולהיות מייגע עצמו

اور هاتوره ارجاعی به بیور «أسرى لاگفن» می‌افزاید؛ در آنجا سی‌ودو دندان، سی‌ودو راهی‌اند که از **חכמה** فروکشیده می‌شوند تا کردارهای شخص را پالایش کنند. همچنین جاسوسان با هم مقایسه می‌شوند: جاسوسان یهوشع که به یریحو فرستاده شدند، «حسابگران» در اندیشه، گفتار و کردار – جامه‌های جان – هستند؛ و جاسوسان موشه به پالایش خود عواطف اشاره دارند. این مرتبه دندان‌هاست که هر دو را پالایش و خرد می‌کنند.

יאדאשט כהوت

באזה"ת ויחי שם נוסף: וע"ל בבیاור ע"פ אסרי לגפן דענין ל"ב שיניים הם ל"ב נתיבות שנמשכים מהחכמה לברר מעשיו כו' וע' במ"א בענין מרגלים ששלח יהושע וששלח משה שהוא בעבודה קרוב לענין זה כי מרגלי' דיהושע לרגל ריחו הוא בחי' מארי דחושבנא במודו"מ שמהם נעשו לבושי' לנפש הנק' יריחו, ודמשה היינו לברר המדות עצמן, וה"ע בחי' שיניים שמברר' וטוחני' המודו"מ והמדות כו'). ע"כ.

86 (שהאברים . . הרי רמ"ח)

در نسخه‌ای خطی، این عبارت داخل پرانتز نیامده است.

יאדאשט כהوت

מוסגר זה ליתא בבוך 633.

87 רוחצות בחלב

ליקותי תורה به پایان این maamar درباره «شسته‌شده با شیر» و نیز Basi LeGani [maama] درباره «شراب من با شیر من» ارجاع می‌دهد. سپس شیرینی و لذتِ غسل را توضیح می‌دهد: «آنگاه در ה' لذت خواهی برد»؛ این از نوری سرچشمه می‌گیرد که همه عوالم را فرا می‌گیرد (סובב כל עלמין, sovev kol almin).

יאדאשט כהوت

בלקו"ת ואתחנן ד, ג מציין לכאן.

88 רוחצות בחלב

عروس محبوبش را چنین وصف می‌کند: «چشمانش چون کبوتران کنار جویبارهای آب‌اند؛ با شیر شسته شده‌اند.» آلتز ربه «با شیر شسته شده‌اند» را به شیر تورات تعبیر می‌کند که عواطف را می‌شوید و دگرگون می‌سازد.

Song of Songs 5:12 שיר השירים ה':י"ב

עֵינֵי כְּיֹרִים עַל־אֶפְקֵי מַיִם רִחְצוֹת בְּחֶלֶב יִשְׁבּוֹת עַל־מִלָּת:

His eyes are like doves Beside the water-brooks; Washed
with milk, And fitly set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 עד רום המעלות

اور هاتوره این بخش و كل maamar را چنین خلاصه می‌کند: دندان‌ها اندیشه، گفتار و کردار شخص را می‌سایند و غربال می‌کنند و عشق و هیبت را پالایش می‌کنند؛ شیر تורה عواطف را با عقل گسترش‌یافته می‌پروراند و از این، سیدی دندان‌ها و پالایشی هرچه بالاتر، بی‌کوشش، پدید می‌آید.

יאדאשט כהوت

درباره این نسخه

.the notes و our explanations ,the English translation ,This edition contains the Hebrew text

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

.Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0

.Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) از طریق سفاریا: (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daf Shevui (CCO)

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>

ترجمه و شرح انگلیسی: با کمک هوش مصنوعی (openai/gpt-6-luna-pro:batch) برای likuteitorah.com تهیه شده و با متن عبری و سفاریا مقابله شده است؛ هنوز ویراستار انسانی آن را بازبینی نکرده است. لطفاً هر مطلب مهمی را با متن عبری مقابله کنید.

ربه خواست که ماماریم پارشای آن هفته، «پارشای حسیدی»، در همان هفته و در طول هفت روز آن آموخته شوند (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306–309). چرا آن را بیاموزیم و برکات ربه: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha

پروژه‌ای رایگان و غیرتجاری؛ هیچ‌چیز در اینجا فروخته نمی‌شود. وابسته به Kehot, Sefaria یا کتابخانه لوباوویچ نیست. © likuteitorah.com

از likuteitorah.com/fa/torah-ohr/vayechi/4

تقدیم به افتخار

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

پدر ربه، رب لیوی بیتسخاک